

Program Národní a kulturní identity (NAKI)
Projekt VaV MK ČR DF12P01OVV001 Ochrana a péče o historickou kulturní krajinu
prostřednictvím institutu krajinných památkových zón

Specializovaná mapa s odborným obsahem
**Kulturně historické hodnoty a kompoziční jevy
krajinné památkové zóny Území bojiště bitvy u Slavkova**
krajinářsko - analytický výkres A

Předkladatel výsledku:

Mendelova univerzita v Brně
Zahradnická fakulta
Valtická 337, 691 44 Lednice
Národní památkový ústav, s.p.o.
Valdštejnské náměstí 3/162, 118 01 Praha 1

Hlavní řešitel (autor - garant výsledku):

doc. Dr. Ing. Alena Salašová (MENDELU)

Spoluřešitelé (spoluautoři)

Ing. Jozef Sedláček (MENDELU), Ing. Klára Sokolová (MENDELU), Ing. Lenka Trpáková (MENDELU), Ing. Božena Pacáková (NPÚ)

Výstup byl zpracován v rámci řešení III. etapy projektu, jejímž cílem je Navrhnout a modelově ověřit postupy pro identifikaci, interpretaci a prezentaci kulturně-historických a přírodních hodnot a vazeb KPZ, vč. podchycení a zhodnocení vývoje určujících prvků, segmentů a prostorových vztahů krajiny v prostředí GIS.

Lednice - září 2014

I) Popis dosažených původních výsledků

1. Vymezení a základní charakteristika území

Krajinná památková zóna Území bojiště bitvy u Slavkova se nachází na území Jihomoravského kraje a zasahuje do ORP Slavkov u Brna, Šlapanice a Židlochovice. Na území KPZ se nacházejí tyto obce: Slavkov u Brna, Křenovice, Holubice, Blažovice, Tvarožná, Jiříkovice, Šlapanice, Ponětovice, Kobylnice, Prace, Zbýšov, Hostěrádky-Rešov, Újezd u Brna, Sokolnice, Telnice, Žatčany. KPZ Území bojiště bitvy u Slavkova byla vyhlášena v roce 1992 na území o rozloze 6 780,18 ha. Mapa kulturně historických hodnot a kompozičních jevů zahrnuje celé území KPZ s malými územními přesahy. Územní přesahy pokrývají kulturně historicky hodnotné části krajiny mimo stávající KPZ s úzkou vazbou na lokality zahrnuté uvnitř stávající hranice KPZ.

Území bojiště bitvy u Slavkova leží východně od města Brna na rozhraní dvou významných geomorfologických jednotek - Českého masivu a Karpat. Území leží převážně v Pracké pahorkatině, která je součástí Předkarpatských sníženin (Dyjsko-svratecký úval). Pouze v oblasti Slavkova do území zasahuje Bučovická pahorkatina náležející do geomorfologické skupiny Středomoravské Karpaty. Severní, vizuálně výrazné rozhraní tvoří úpatí Dražanské vrchoviny (Český masiv). V důsledku existence rozhraní obou geomorfologických jednotek se vytvořila specifická konfigurace terénu, vhodná pro trasování dálkových cest a na ně navazující formování sídelní struktury.

Krajina je mírně zvlněná, převážně v nadmořské výšce 200 až 300 m n.m. Nejvyšším bodem území je vrchol Prackého kopce (325 m n.m.). Území je z jihovýchodu ohraničené tokem řeky Litavy a ze západu údolím potoka Řičky, nazývaným též Zlatý potok. Na západě protéká územím potok Rokečnice a na východě potok Rakovec. Zasahují sem také části údolních niv Litavy a potoka Rakovce. Geologickým podkladem jsou neogenní vápnité sedimenty (jíly a písky), na nichž se utvářely kvalitní černozemní půdy.

Díky přírodním podmínkám je území krajinné památkové zóny dlouhodobě zemědělsky využívanou krajinou s převládající ornou půdou. Přírodní hodnoty se zachovaly pouze v podobě malých enkláv do značné míry degradovaných zbytků xerothermních biotopů v podobě maloplošných chráněných území.

Krajinná památková zóna Území bojiště bitvy u Slavkova je chráněná především jako **asociativní krajina** ve vazbě na události bitvy tří císařů dne 2. prosince 1805. Asociativní kulturní krajina je založená na účinku silných náboženských, uměleckých nebo

kulturních asociací s přírodními prvky více než na materiálních důkazech, které mohou být nezřetelné nebo mohou i chybět. Hodnoty asociativní krajiny Území bojiště bitvy u Slavkova jsou reprezentovány objekty, místy a prostorovými vztahy (např. pohledové vazby) spjatými s touto událostí. Území KPZ má ale současně atributy komponované krajiny (zejména Slavkov u Brna, méně výrazně Sokolnice a Šlapanice) a organicky formované historické kulturní krajiny. Hodnoty komponované krajiny jsou dány způsobem organizace krajinného prostoru (zejména město Slavkov u Brna), prostorovými vztahy (kompoziční, vizuální) a dochovanými objekty barokních a romantických úprav (zámecké areály, obory a bažantnice, barokní aleje apod.). Hodnoty organicky formované historické krajiny reprezentují dochované formy tradičního využití území (zejména historické cesty a úvozy, zbytky středověké plužiny a půdorysného uspořádání sídel, hráze zaniklých rybníků, sakrální objekty apod.).

2. Vývoj a hodnoty krajiny KPZ Území bojiště bitvy u Slavkova

Kulturní osídlení Území bojiště bitvy u Slavkova je doloženo archeologickými nálezy dlouho před prvními písemnými zmínkami, které většinou pocházejí až z 12. – 14. století. Mezi hlavní události, které měnily charakter života ve vesnicích, patří majetkové poměry vlastníků obce a katastrofické události – požáry, morové rány a války. Ve většině případů se na rozvoji území ničivě podepsaly husitské války, třicetiletá válka (obléhání Brna Švédy), vpády Tatarů a Prusů, bitva Tří císařů a obě světové války 20. století.

Pravěké a starověké osídlení

Území KPZ Území bojiště bitvy u Slavkova je součástí ekumeny – staré sídelní oblasti. Dle archeologických nálezů bylo osídleno již ve **starší době kamenné**. Nejstarší hmotné památky připomínající příchod člověka na Slavkovsko pocházejí ze stanice paleolitických lovců mamutů z Křižanovic a jsou datovány 45 až 25 tisíci lety před naším letopočtem. K dalším lokalitám, ve kterých byly dokumentovány stopy paleolitických lovců, patří např. Šlapanice, Tvarožná, Kobylnice.

V období **neolitu a eneolitu** bylo již celé území osídleno prvními rolníky (dokladováno sídliště ve Velešínách). K významným nalezištím patří území obce Slavkov u Brna. V bývalé zdejší cihelně byl získán bohatý nálezový materiál lidu zvoncových pohárů (2300 let př. n. l.), byly nalezeny kostrové hroby kultury únětické a doklady o lidu mohylovém (kamenné hroby s popelnicovými nádobami). O křižovatce prastarých kupeckých cest vedoucích Politavím ze Středomoří k Baltu a ze západu na východ svědčí nález depotu

osmdesáti bronzových hřiven a poklad římských mincí z období vlády císařů Theodosia II. (408-450 n. l.) a Julia Maioriana (457-461 n. l.). K archeologickým nálezům keltského a římského osídlení se řadí rozsáhlá pohřebiště z období stěhování národů a stopy slovanského osídlení v katastru města Slavkov. Z období tzv. mladohradištního se datuje nález pokladu - mincí tzv. obolu mrtvých, kterých bylo téměř čtyřicet nalezeno v rozsáhlém kostrovém pohřebišti.

K pozoruhodným patří stopy osídlení území v **době železné a bronzové** (halštatská a laténská kultura). K nejvýznamnějším lokalitám patří především Podolí. Tuto skutečnost potvrzují výsledky výzkumu prováděného na katastru obce již od roku 1850. Tehdy majitel zájezdního hostince Pindulka V. Pestic zlomil při polních pracích na návrší Žuráň o veliký kámen pluh. Když tento kámen a potom mnoho dalších odstranil, našel prostornou hrobku s pozůstatky lidských a koňských koster. Místo nálezu i objevené předměty popsal po své návštěvě Žuráně moravský historik Petr rytíř Chlumetzky. (ČIŽMÁROVÁ 2004)

Výzkum prováděný v následujících letech a několika etapách potvrdil svými nálezy osídlení na katastru obce od doby kamenné přes bronzovou, halštatskou, laténskou, římskou, stěhování národů, slovanské období a období středověku. Archeologický výzkum na katastru obce byl prováděn především v místech nazývaných Čtvrť, Hrubé Podsedky, Lepiny, Nad Paloukem, Nad Pindulkou, Palouk, Pololány, Šelov, Vážany, a Žuráň.

Vykopávky z roku 1907 přinesly natolik významné nálezy, že názvem **podolská kultura** byla označena celá jedna kultura pozdní doby bronzové (asi 800 až 700 let před n. l.). Svou rozlohou zahrnuje území nejen jižní Moravy, ale celé střední Podunají včetně Dolního Rakouska, jihozápadní Slovensko a severozápadní Maďarsko.

Odkryté pohřebiště v Podolí se 145 prozkoumanými hroby (asi čtvrtina celého pohřebiště) se řadí k největším na Moravě a je po Brně - Obřanech druhým nejrozsáhlejším pohřebištem středodunajských popelnicových polí.

Stopy osídlení doby železné a bronzové byly doloženy také v obcích Tvarožná a Ponětovice (na katastru obce v trati "Podíly" vymezené na severu železnicí Brno – Veselí na Moravě, na východě silnicí Ponětovice – Kobylnice a na západě tokem Řičky - prokopal v roce 1936 Josef Poulík keltské pohřebiště ze střední doby laténské z přelomu 3. a 2. století př. n. l. s 35 žárovými hroby; lokalita náleží k nejvýznamnějším svého druhu v Česku).

K mimořádně významným nálezům se řadí objev rytíře Chlumeckého na Žuráni, dokumentující přítomnost Germánů v území v období **stěhování národů** (5. – 6. století n.l.). V archeologické literatuře je lokalita známa od roku 1853, kdy historik Petr rytíř

Chlumecký popsal objev, který byl učiněn při hluboké orbě nedlouho předtím, počátkem 50. let 19. století – narazilo se na množství velkých kamenů, dřevěné trámy a především koňské a lidské kostry, nalezeny byly zvláštní svícnovité železné předměty.

V letech 1948–1950 byl na návrší proveden rozsáhlý archeologický výzkum, který vedl Josef Poulík z tehdejšího Státního archeologického ústavu v Brně (nyní Archeologický ústav AV ČR Brno). (POULÍK 1995) Při něm byly odkryty celkem tři mohyly a dva komorové hroby (I, II) z doby stěhování národů. Jedna z mohyl skrývala kostrový hrob eneolitické kultury se šňůrovou keramikou, další pak překrývaly žárové pohřby podolské kultury pozdní doby bronzové. Výzkum zjistil i předměty pocházející z keltského žárového hrobu, které však nebyly v původním uložení. (ČIŽMÁROVÁ 2004)

J. Poulík zjistil, že hrobka č. I, nacházející se na východní straně návrší, je hrob popsaný P. Chlumeckým. Šlo o impozantní prostor o rozměrech 4,5 x 4,5 m a hloubce 4 m; na jeho dně byly nalezeny kosti pěti až šesti koní, zbytky zpráchnivělého dřeva a další železný svícnovitý předmět, podobný nálezům z poloviny 19. století. Další komorový hrob č. II ve vzdálenosti cca 10 m směrem na SZ měl rozměry 490 x 670 cm a hloubku přes 6 m; při hloubení hrobové jámy byl porušen starší kostrový hrob, který byl zjištěn v její severní stěně. Žlábků při severní a jižní stěně dokládají konstrukci přestřešení, kůlové jamky kolem hrobové jámy pak jsou interpretovány jako pozůstatky konstrukce dřevěného „domu mrtvých“. Nálezy byly roztroušeny i v zásypu hrobu, což svědčí i o jeho vyloupení. Přesto však zde byly nalezeny předměty luxusního charakteru. Tyto předměty tvořily součást bohaté výbavy asi čtyřicetileté ženy, která byla pohřbena spolu se dvěma koňmi, jejichž kostry byly v hrobě nalezeny rovněž. (DROZDOVÁ, UNGER, SMRČKA, NĚMEČKOVÁ, KRUPA 2010) Nad oběma hrobovými komorami byla následně v 6. století vybudována obrovská kruhová stavba o průměru 65 m a o výšce 14 m, která měla vnější kamennou zeď postavenou z litavského vápence. Vnitřní konstrukce byla tvořena z vrstev kamene a jílovité hlíny. Celá stavba byla Poulíkem (1995) označena jako mauzoleum. (POULÍK 1995)

Nelze s jistotou říci, kdo vlastně byl v mauzoleu, resp. v obou hrobových komorách pohřben, neboť k tomu nálezový soubor, zdecimovaný vyloupením, neposkytuje dostatek informací. Lze se však důvodně domnívat, že zde byli ve dvou časových horizontech pohřbeni příslušníci nejvyšší vrstvy germánské (langobardské či herulské) aristokracie, a to do hrobu I v 2. polovině 5. století a do hrobu II v 1. polovině století šestého. (ČIŽMÁROVÁ 2004)

První Slované osídlovali území jižní Moravy již v 5. stol. n.l. Svá sídla vázali na okolí vodních toků. Archeologické stopy **velkomoravského osídlení** (9. – 11. století) jsou dokladovány např. ze Šlapanic (nálezy v horní části dnešního Masarykova náměstí blízko kostela; křesťanské pohřebiště z 11. století odkryté při stavbě cihelny Tondach Krytina). Archeologické výzkumy prováděli dr. Josef Stávek (1874 - 1938) a prof. Josef Poulík (1910 - 1998). V 10. a 11. století bylo již údolí Litavy hustě osídleno.

Středověk

V období středověku se zpočátku vnitřní, později i vnější, kolonizací formovala dnešní sídelní struktura území (11. – 14. st. n.l.). V tomto období je písemně doložena většina obcí krajinné památkové zóny. Některé z nich měly už podobu pevného zděného sídla (Slavkov u Brna), některé byly v té době pravděpodobně pouze salaši (Prace). Nepřímým dokladem stavebního rozvoje měst je pověst o uherském vpádu na Moravu, kde je Slavkov Uhry nazýván „Téhérvárem“ nebo-li „Bělehradem“ (Bílým městem), což poukazuje na četné stavby z kamene a vápna. Slavkov byl za pozdějších válek zničen a nahrazen novým sídlem (Novosedlice), vzniklým kolonizací tohoto území řádem německých rytířů. Komolením názvu Novosedlice Němci vznikl i později užívanější název Austerlitz.

Hlavní sídelně – organizační osou území od středověku byly silnice, a to: a) starší a původně významnější byla středověká spojnice Brna s Rajhradem, Telnicí a Slavkovem ve směru na Olomouc, která obcházela území KPZ po jejím jihovýchodním a východním okraji (pravděpodobně ještě ve stopě jednoho ramene jantarové stezky) (KVĚT 2003, s. 40), b) mladší, původně méně významná spojnice Brna s Juliánovem, Podolím, Rousínovem a polskou Věličkou (formanská tzv. „slezská“ cesta sloužící k přepravě soli), později velmi významná trasa císařské silnice, dnes dálnice.

Díky blízkosti významných obchodních cest prosperovala i obec Šlapanice. Za raného středověku byly Šlapanice dosti bohatou osadou, k čemuž jistě přispívaly zmíněné staré kupecké cesty, později pak udělení městských privilegií, a to práva tržního, soudního a hrdelního. Jako prebenda kapitulní scholasterie (dnes budova Muzea Brněnska Šlapanice) ovlivňovali olomoučtí scholastikové další osudy obce po dlouhou dobu. V té době zde existoval kostel s bohatou farou, obklopený několika domky, který pak byl po zpusťování (lupiči, válkami, požáry) postupně obnovován ve slohu gotickém, barokním až do poslední rekonstrukce v letech 1983-1991.

Převážně feudálně zemědělský ráz osady (později i městečka) se připomíná řadou lenních statků (manské povinnosti); ve 14. stol. jich bylo sedm, od 17. stol. až do roku 1848 dva až čtyři dvory patřící vrchnostem biskupského panství Chrlice, Sokolnice příp. Blažovice, biskupskému lénu Šlapanice a dvoru klášterní školy neboli scholasterie. Toto rozdělení trvalo až do zrušení roboty v roce 1848.

Na počátku 17. stol. ztratily Šlapanice na významu i na svém bohatství, protože obchodní cesty se odklonily směrem na Brno. Podíl na stagnaci měly také válečné a živelní pohromy, epidemie a drancování.

Ostatní obce vznikaly v návaznosti na městské sídelní uzly (Slavkov u Brna, Šlapanice, Rousínov). Byly zakládány podél cest, které navazovaly na hlavní dopravní tahy. Díky tomu patří většina obcí k půdorysnému typu údolní lánová ves silničního (uličního) typu. U několika obcí byla výraznější náves, která je ale vždy výrazně liniového charakteru. Původní půdorysné uspořádání se dochovalo v jádrových částech menších obcí (např. Zbýšov, Ponětovice, Jiříkovice, Blažovice, Bedřichovice). Plužina navazující na tento typ sídel byla výrazně liniová, traťového typu. Díky scelování pozemků v období socialismu, se historické uspořádání polních pozemků téměř nedochovalo. Zbytky traťové plužiny jsou patrné pouze kolem obce Prace; v nepatrných stopách pak místně na okraji obcí Újezd u Brna, Ponětovice, Křenovice a Zbýšov. Popis středověké kulturní krajiny se nedochoval v kartografické podobě, pouze v berních evidencích, urbářích a dobových kronikách. Z nich lze získat informace nejenom o majetkových poměrech, správním uspořádání území, ale i o jeho pustošení, požárech a epidemiích.

Území v blízkosti Brna bylo relativně často napadáno cizími vojsky a pustošeno. Následně bylo obyvatelstvo decimováno epidemiemi infekčních chorob (cholera, tyfus, mor). Velké škody na majetku napáchaly četné požáry, poměrně časté až do poloviny 19. století. Kromě bitvy tří císařů se na jeho vývoji v uvedeném smyslu podepsalo napadení husitskými vojsky, Tataři, švédskými a pruskými vojsky, i útrapy obyvatel během 1. a 2. světové války.

Barokní krajina 17. a 18. století

Třicetiletá válka a okupování území švédskými vojsky v letech 1644 – 1645 při obléhání Brna se negativně podepsalo na krajině i jejích obyvatelích. Většina obcí KPZ byla zpustošena (u některých z nich se udává pouze jeden přeživší obyvatel), došlo k významnému úbytku obyvatelstva i ekonomickému úpadku. Přes tyto události, poměrně záhy po skončení třicetileté války dochází k hospodářskému oživení. Krajina byla v této době (17. – 18. století)

výrazně zemědělská. Dominovala orná půda, menší výměra připadala na ovocné sady a vinohrady (Slavkov u Brna, Zbýšov). Menší lesní porosty a trvalé travní porosty byly vázané zejména na prostor údolních niv. Strukturu využití území zobrazuje např. mapa I. vojenského, tzv. josefského mapování (1764-1768 a 1780-1783 (rektifikace), měřítko 1: 28 800).

Rostoucí vliv šlechty ve vazbě na celkový hospodářský rozkvět byl v této době prezentován budováním zámeckých rezidencí a velkorysou přestavbou navazujících částí sídel a krajiny, zakládáním zahrad, obor a panských dvorů navzájem propojovaných alejemi. Barokní komponovaná krajina se formovala i v okrajových částech slavkovského bojiště. K nejvýznamnějším fragmentům patří dochované zbytky barokní zámecké a krajinářské kompozice ve Slavkově u Brna, méně rozsáhlé jsou zámecké areály v Sokolnicích a ve Šlapanicích.

Slavkov u Brna. Na místě dnešního barokního zámku ve Slavkově byla vybudována začátkem 13. století komenda řádu německých rytířů. V jejich vlastnictví je Slavkov poprvé zmiňován roku 1237. Části obytné budovy a kruhové schodišťové věže komendy jsou zachovány pod severním traktem barokního zámku a pod částí zámeckého nádvoří. Koncem 16. století, asi za Oldřicha III. z Kounic, byl na starších základech vybudován renesanční zámek čtyřkřídlého půdorysu s arkádami a mohutnou hranolovou věží. Fragменты základového zdiva jsou zachovány v části suterénu severního a západního křídla zámku.

Podnět k barokní přestavbě renesančního sídla Kouniců ve Slavkově dal koncem 17. století Dominik Ondřej z Kounic. Úkolem vybudovat reprezentativní sídlo rodu na místě nevyhovující renesanční architektury pověřil italského architekta Domenika Martinelliho z Luccy. Návrh barokní novostavby ve stylu tzv. podunajského baroka provedl Martinelli v 80. letech 17. stol. a zahrnul do něj kromě zámku i úpravu a přestavbu větší části města s novým farním kostelem. Vlastní budova zámku byla navržena na půdorysu písmene U. Nádvoří měla původně uzavírat vstupní brána v místě, kde dnes celý prostor dotvářejí přízemní půlkruhové budovy koníren. Objekt obehnal vyzděným příkopem, kolem něhož byla navržena zemina, aby nad sítí klenutých sklepů mohl vzniknout zahradní parter. Stavba zámku započala v posledních letech 17. století pod dohledem místních zednických mistrů a za občasné Martinelliho inspekce.

V době smrti hraběte v roce 1705 nebyl zámek ještě dostavěn a stavba pokračovala až do roku 1731 za moravského zemského hejtmana Maxmiliána Oldřicha a byla stavebně dokončena až v polovině 18. století.

Již během výstavby první etapy zámku vznikala pod vedením nizozemských odborníků před západním křídlem zahrada komponovaná ve stylu francouzských barokních zahrad. Do dnešní doby se z ní nedochovalo zahradní kasino s Lanzaniho výzdobou, ani kašna od Petera Wiliameho. Zůstala pouze romantická stavbička čínského pavilonu z 80. let 18. století. V polovině 19. století byla zahrada zjednodušena do anglického stylu. Rekonstrukce v 70. letech 20. století vrátila zámeckému parteru zčásti jeho někdejší barokní podobu s bazény a fontánami a znovu umístěnými kamennými plastikami.

Celá kompozice zahrady byla rozvedena do krajiny jednak třemi čtyřřadými alejemi, které vybíhaly až na pohledový horizont, jednak se podle ní formovala přilehlá část navrhovaného zastavění města. Celkovou prostorovou dispozici zámecké zahrady a města zobrazuje kresba Petruzzioho z roku 1732 (PACÁKOVÁ – HOŠŤÁLKOVÁ, PETRŮ, RIEDL, SVOBODA 1999) a mapy I. a II. vojenského mapování.

K dalším významným zámeckým objektům na území KPZ patří zámky ve Šlapanicích, Sokolnici a v Podolí.

Šlapanice. Historie zámecké budovy sahá až k roku 1753, kdy se tehdejší vrchní správce zemí Moravy a Slezska Jindřich Kajetán Blümegen stal držitelem tzv. Schwanenfeldského dvora. Brzy po jeho koupi zde nechal vystavět jednopatrovou budovu v rokokovém stylu, kterou používal jako svoje venkovské sídlo. Některé další historické prameny však zmiňují, že dvůr byl zakoupen roku 1744 a že výstavba zámku byla zahájena roku 1750. Z obou údajů však vyplývá, že budova vznikla kolem druhé poloviny 18. století. Blümegenův guvernérský úřad sídlil v nedalekém Brně. Zámek ve Šlapanicích byl v té době přepychově zařízen a celoročně sem zajížděli Blümegenovi hosté. K zámku patřila zámecká zahrada. V roce 1774, po guvernérově skonu, se zámek s přilehlými prostorami na čas stal majetkem zámeckého zahradníka. Ten jej ale brzy pro nedostatek financí prodal olomoucké kapitule a ta posléze v roce 1781 řádu paulánů, kteří si ze zámku zřídili klášter. Barnabité, jak se také jinak říkalo paulánům, vlastnili již od roku 1751 ve Šlapanicích tzv. Velecký dvůr, i když své sídlo měli na Vranově u Brna. Tento mnišský řád původně pocházel z Francie. Jakmile barnabité koupili zámek, hned se část z nich přestěhovala z Vranova do Šlapanic. Klášter však neměl dlouhého trvání a po třech letech, v roce 1784, byl zrušen císařem Josefem II. Pauláni se odstěhovali zpět na Vranov. Od té doby zámek mění často majitele i funkce. V roce 1807 se z něj stává textilní továrna, později slévárna a strojírna První brněnské strojírny. Od roku 1899 je areál využíván jako školní budova.

Během bitvy u Slavkova v roce 1805 se objekt změnil na francouzský vojenský polní lazaret.

Sokolnice. Zámek v Sokolnicích byl jako renesanční tvrz postaven roku 1560 tehdejším majitelem Petrem Sadovským ze Sloupna. Roku 1705 jej koupil Walter Xaver z Dietrichsteina, jehož nástupce František Xaver jej přestavěl na dvoupodlažní barokní zámek s kaplí. Roku 1843 zámek zakoupili Mitrovští z Mitrovic a Nemyšle, kteří z něj učinili své rodové sídlo a v polovině 19. století jej přebudovali do novogotické podoby. Na zámku byla i ústřední kancelář statků Mitrovských.

Po roce 1945 se stal zámek majetkem státu, sloužil jako domov pro běžence, domov odpočinku a domov důchodců, dnes je v něm umístěn domov pro seniory. K zámku přiléhá veřejně přístupný park v anglickém stylu, na něj pak navazuje bývalá zámecká obora a bažantnice.

Podolí. V letech 1792 - 1795 postavila kapitula sv. Petra (snad na místě bývalé tvrze) v obci zámek. Stavba v půdorysu obráceného písmene L byla situována do vrcholu svahu s průčelím obráceným k obci. Pravý roh budovy byl vyztužen pilíři, které zajišťovaly statiku věže zakončené střechou cibulovitého tvaru. V přízemí a prvním patře bylo celkem 12 pokojů. Před průčelní zdí zámku byl v zemi kruhový klenutý sklep přístupný po bočních schodech u kterých byly dvě prázdné studny - hladomorny. Naproti schodům byla rovná zadní zeď s kobkami pro vězně. Souzení byli v místnosti před průčelím sklepa, která byla v přízemí.

Již deset let po dokončení této stavby se přehnala okolím obce vojska armád, které se utkaly v bitvě u Slavkova. Tato doba přinesla celému kraji velké škody. Největší zkázu přinesl Podolí 20. listopad 1805. Osud obce i jejich obyvatel popsal Jan Tenora v publikaci Statek sv. Petra: "...francouzi vylomili sýpku, na níž ležely značné zásoby obilí a pobrali všecek oves a trochu hrachu a prosa. Řádění nepřítelovo zle odnesl podolský zámek; jeho nábytek byl úplně zničen, zařízení až na několik stolečků a trochu nádobí roztřískáno, tři křídla dveří vytržena a spálena, okna a žaluzie zčásti rozbity; dřevěná podlaha ze všech světnic byla vytrhána a spálena a do kanceláře postavili koně; tam četné úřední knihy, spisy a listiny byly roztrhány a zničeny". Po slavkovské bitvě byl počátkem roku 1806 proveden soupis škod, které jen na majetku vrchnosti dosáhly částky 32 071 zlatých. Tyto ztráty způsobily, že na mnoho dalších let byla omezena většina připravovaných investičních akcí.

Vlivem nestabilního podloží na kterém byl zámek postaven, začalo docházet k tvoření trhlin ve zdivu a statika stavby byla ohrožena. Proto bylo v roce 1869 přistoupeno ke

stavebním úpravám. Při této rekonstrukci byla odstraněna věž i se zvony a hodinami. Dnes je v budově zámku sídlo Obecního úřadu.

19. a 20. století

K nejvýznamnějším událostem, které zasáhly do vývoje kulturní krajiny KPZ, patří bezpochyby bitva u Slavkova (detailní popis dále). V důsledku boje byl významným způsobem zničen stavební fond obcí nacházejících se uvnitř nebo okraji bojiště. Místní obyvatelé se navíc museli vypořádat s konfiskací potravin a zemědělských produktů pro potřeby francouzské armády, pohřbíváním zabitých i s následným rozvojem epidemie tyfu.

Vojnové útrapy měly v 19. století území KPZ zasáhnout ještě v roce 1866, kdy se jižní Moravou prohnala pruská vojska. Z druhé poloviny 19. století jsou dokumentované četné požáry, které postihly téměř všechny obce na území KPZ (blíže Evidenční list KPZ). Přelom 19. a 20. století a rozvoj industrializace přinesl významné změny. Koncem 18. století je budovaná železniční dráha, zakládány jsou první průmyslové podniky (například textilka ve Šlapanicích, která byla v roce 1814 přebudována na pobočku První brněnské strojírny).

Po první světové válce (1914–1918) se rozpadlo Rakousko-Uhersko a jedním z nástupnických států bylo i Československo. To od roku 1919 přistoupilo ke schválení a následně v průběhu 20. let 20. století provádění pozemkové reformy, kterou byla za náhradu vyvlastněna půda velkostatků. Druhá světová válka (1939–1945) měla na venkovskou krajinu přímý dopad díky přechodu osvobozené fronty v dubnu 1944. Záhy po válce vznikly v mnoha obcích pomníčky, připomínající válečné oběti a osvobození. Úroveň péče zejména o zemědělské, případně i lesní kultury se zlepšovala po válečném vyčerpání jen pomalu vzhledem odsunu Němců a odchodu pracovních sil do pohraničí a nejistotě ve vlastnictví půdy zejména bývalých velkostatků.

Krajina se výrazně měnila v souvislosti s přesuny vlastnických práv, které byly vyvolány převratem v únoru 1948. Rozoráním mezí došlo k výrazné změně velikosti ploch krajinné mozaiky. Tento proces se protáhl až do druhé poloviny 50. let. Po roce 1960 došlo ke stabilizaci státních statků i jednotných zemědělských družstev, která byla sloučena do větších celků zahrnujících v průměru tři katastrální území. Krajinné změny souvisely s organizací půdního fondu. Scelováním honů přes hranice jednotlivých katastrů vznikly mohutné družstevní lány, které nadále zvětšovaly plochy krajinné mozaiky. Mizely další meze, remízky a staré polní cesty. Složitá obslužnost pozemků měla za následek výstavbu nových

polních zpevněných cest. Scelování pozemků a následná velkoplošná intenzivní zemědělská výroba průmyslového typu vedla k výrazné degradaci historické venkovské krajiny.

V 70. letech se nejvýrazněji proměnilo obytné jádro všech obcí. Začaly zde vyrůstat početné nové rodinné domky, starší budovy byly adaptovány na bydlení. Výstavba byla obvykle realizována v nových „ulicích“ paralelních s hlavní přes náves jdoucí komunikací, někdy vybíhala podle některé z bývalých polních cest daleko za hranice původního intravilánu obce. Výsledný obraz vesnice se tak výrazně změnil. V jádru obce vyrostly nové prodejny Jednoty, ve střediskových obcích i kulturní domy, vzniklé adaptací starších objektů. Objevily se další bytové domy, obvykle osmibytovky tvořící nové výškové dominanty obce. Za nimi vyrostly řadové garáže a směs drobných hospodářských objektů. Pozornost byla věnována veřejnému prostoru, zejména návším, které dostaly povětšinou cizorodou parkovou úpravu. Péče o ně se však směrem ke konci období zhoršila. V okrajových částech střediskových obcí vznikají velkokapacitní dvory JZD, které výrazně ovlivnily vedutu jednotlivých obcí. K dalším negativně působícím stavbám patří zejména budování nadzemního vedení VVN včetně rozvodné stanice u Telnice a areál cementárny v Mokrém.

Soukromé stavební i podnikatelské aktivity se po roce 1989 intenzivně rozrůstají. Velmi výrazně se začala rozvíjet soukromá výstavba, a to nejdříve svépomocně. Vznikají celé nové čtvrti vesnic, zpravidla navázané na stávající zástavbu. Po roce 2000 se objevují developerské firmy, které zainvestovávají celé lokality a budují zde rodinné domky zcela popírající jakoukoliv venkovskou tradici. Absencí občanské vybavenosti se podobají příměstským suburbiím.

Blízkost dálnice Brno – Vyškov negativně ovlivnila další vývoj území. Dálnice se stala urbanizační osou, kolem které se koncentrují nejrůznější investiční aktivity (restaurace, průmyslové a obchodní zóny, čerpací stanice pohonných hmot, vysílače GSM apod.). Sílí tlak na extenzifikaci stavebních záměrů i uvnitř krajinné památkové zóny. Ke stavbám, které po roce 1989 významně ovlivnily vizuální podobu krajiny KPZ v jižní části, patří radar NATO.

Bitva u Slavkova

Vymezení a popis bojiště

Samotný prostor bojiště se rozkládá na ploše přibližně 10 x 12 km. Na severu je ohraničen císařskou silnicí, která vedla z Brna do Olomouce. Místy prostor bojiště tuto linii přesahoval severním směrem. Východní hranici bojiště vymezuje říčka Litava a její přítok

Rakovec. Západní stranu, téměř kolmou k císařské silnici, představuje Zlatý potok, který se vlévá do Litavy jižně od Telnice. V soutoku, který je jižním vrcholem trojúhelníkového bojiště, vytvořily vody obou toků velký Měninický rybník. Nad ním se nacházel menší rybník Žatčanský.

Slavkovské bojiště lze vymezit i v širším slova smyslu, pokud do něj začleníme území všech obcí, u kterých je historicky doloženo, že se zde v průběhu bitvy dne 2. prosince 1805 nacházela bojující vojska některé z válčících stran. Celkově se jedná o 21 obcí východně a jihovýchodně od města Brna a území o rozloze asi 120 km². (PYLLMAYER in HOCHEL 2011, s. 34)

Prostor bojiště je zvlněná, relativně přehledná krajina. Dominují jí čtyři terénní body, které sehrály významnou roli v bitvě – Žuráň (287 m n.m., stanoviště Napoleona), Santon (306 m n.m., opěrný bod francouzské armády), Pracký kopec (325 m n.m., místo rozhodujícího vítězného střetu Francouzů nad Rusy a Rakušany) a Staré vinohrady u Blažovic (297 m n.m., stanoviště Kutuzova). Tato místa sloužila jako nejvýznamnější stanoviště velitelů; odsud se řídila taktika boje.

Místem rozhodujícího bitevního střetu (střed bitvy) je území tzv. Napoleonova lvího skoku, do kterého lze zahrnout území obcí Jiříkovice, Ponětovice, Prace, Hostěrádky – Rešov, Blažovice, Zbýšov, Holubice a Křenovice. Zde vedl Napoleon od Žuráně k jihu nečekaný útok francouzské pěchoty na bok a týl spojeneckých vojsk nacházejících se na úpatí Prackého kopce a u Starých vinohradů. Jednalo se o jedinečný taktický manévr, kterým Napoleon rozhodl výsledek bitvy.

K dalším významným místům bojiště patří:

- Žuráň (Napoleon právě z tohoto místa určil taktický plán boje),
- prostor polí mezi Blažovicemi a Holubicemi (proběhla zde do té doby jedna z největších jezdeckých bitev),
- prostor mezi Santonem a Starou poštou kolem císařské silnice (neúspěšný útok Bagrationa vedený od Staré pozořické pošty na Napoleona),
- jižní okraj bojiště u Kobylnice, Sokolnice, Telnice a Žatčan (zde bitva začala a probíhala po celý den, francouzská obrana zde zadržovala několikanásobnou převahu spojeneckých vojsk útočících z Prackého kopce),
- Žatčanský a Měninický rybník (místo, kde údajně došlo k utonutí mnoha mužů spojeneckých vojsk na konci bitvy. Jedná se pravděpodobně pouze o legendu rozšiřovanou samotným Napoleonem).

Popis bitvy

V průběhu roku 1803 se ukázalo, že Anglie nehodlá dodržet podmínky tzv. amienského míru, uzavřeného s Francií a jejími spojenci. Zejména, že nechce vojensky opustit středomořský ostrov Maltu. Tím bylo obnoveno letité válečné napětí mezi Anglií a Francií. Napoleon začal v okolí města Boulogne na severovýchodním pobřeží Francie soustřeďovat obrovskou invazní armádu, čítající až 180 000 vojáků a připravenou napadnout Anglii přes kanál La Manche. Na konci září 1805, po zprávách o uzavření protifrancouzské vojenské aliance mezi Anglií, Rakouskem a Ruskem, ale obrátil Napoleon svou invazní „Velkou armádu“ do evropského vnitrozemí. Překročil Rýn a zahájil rychlé a rozsáhlé vojenské operace směrem do Bavorska, kam předtím vnikla I. rakouská armáda. Jeho záměrem bylo zničit tuto armádu dříve, než jí přispěje na pomoc I. ruská armáda, která již do Bavorska postupovala kolem Dunaje. Ve druhé polovině října Francouzi obklíčili a odzbrojili téměř celou I. rakouskou armádu v pevnosti Ulm.

I. ruská armáda pod vedením generála Kutuzova musela po ulmské katastrofě I. rakouské armády ustupovat zpět k Vídni. Napoleon jí spěchal v patách a 13. listopadu Vídeň obsadil. Rusové se zbytky rakouské armády se po několika ústupových bojích a potyčkách s francouzským předvojem stočili ještě před Vídní na Moravu. Tam se spojili s II. ruskou armádou, u níž dlel i ruský car Alexandr I. a rovněž rakouský císař František I. Koncem listopadu zaujala tato spojená rusko-rakouská armáda postavení jižně od Olomouce. Mezitím, 19. listopadu, se dostali Francouzi do Brna a jejich jízdní oddíly až do Vyškova.

Bližící se zima a zvětšující se vzdálenosti od základen nutily obě armády k rychlému jednání. Rozhodující bitvu bylo nutno svést co nejdříve. Více naspěch však měl Napoleon, vědom si přibližování dalších ruských posil přes Halič a rakouské armády arcivévody Karla z Itálie i toho, že k protifrancouzské koalici se chystá připojit i dosud váhající Prusko. Obratně přesvědčil vrchní velení spojenecké armády o domněle špatném stavu francouzské armády na Moravě, aby nevyčkávalo příchodu posil a neotálelo s bitvou. Spojenecká armáda, čítající 90 tisíc mužů, z toho 73 tisíc Rusů a 17 tisíc Rakušanů, opustila ležení u Olomouce 27. listopadu 1805 a v několika proudech zvolna postupovala proti francouzským pozicím u Brna.

Napoleon měl při liknavých přesunech spojenců od Olomouce dost času připravit se na bitvu a sám pro ni určit místo. Osobně po několik dnů objížděl krajinu východně od Brna a zkoumal ji do všech detailů. Zatím zaujal zdánlivě méně výhodné postavení na linii Velatice - Jiříkovice - Kobylnice - Telnice. Narychlo ještě povolal od Jihlavy 1. sbor k posílení svého středu a od Vídně 3. sbor k posílení jižního křídla.

V bitvě u Slavkova se utkaly tři armády. Francouzská, vedená císařem Napoleonem I. na straně jedné, a spojenecká rusko – rakouská, vedená oficiálně generálem pěchoty Kutuzovem za osobní přítomnosti cara Alexandre I. a císaře Františka I. Ze tří druhů zbraní – infanterie, kavalérie a artilerie – byla základní a rozhodující složkou armád u Slavkova pěchota. (UHLÍŘ in HOCHÉL 2011, s. 27)

Dne 1. prosince 1805 stály proti sobě mezi Brnem a Slavkovem dvě rozdílné armády. Na jedné straně francouzská armáda organizovaná na základě nových revolučních principů ve vojenství, nesmírně rychlá v pohybu, jednoduchá a prodchnutá národním duchem i obdivem k svému nejvyššímu veliteli, který ji vedl na základě nové a netradiční taktiky i strategie. Proti ní stála nesourodá armáda spojenců postavená pouze na drilu a ovládaná zastaralými zásadami vedení války. Bitva u Slavkova předznamenala novou éru ve způsobu vedení války a v organizaci a výcviku armády. V krátkém čase si Napoleonovu taktiku a strategii postupně osvojili všichni spojenci protinapoleonovské koalice. Díky tomu byli schopni porazit Napoleona v bitvě u Waterloo.

Tab. 1 Složení armád (UHLÍŘ 2005, UHLÍŘ 2011, upraveno):

Francouzská „Velká armáda“		
asi 75 000 mužů		
vrchní velitel:	císař Napoleon I.	
náčelník generálního štábu:	maršál Louis-Alexandre Berthier (ministr války)	
<i>armádní sbor</i>	<i>velitel</i>	<i>podrobnosti</i>
<i>I. armádní sbor</i>	maršál Jean-Baptiste-Jules Bernadotte	12 300 mužů, 24 děl, náčelník štábu: div. gen. Victor-Léopold Berthier, velitelé: Rivaud, Pauthod, Dumoulin, Drouet, Frère, Werlé
<i>III. armádní sbor</i>	maršál Louis-Nicolas Davout	6 300 mužů, 9 děl, náčelník štábu: brig. gen. Joseph Daultanne, velitelé: Friant, Kister, Heudelet, Lochet, Bourcier, Laplanche, Sahuc, Verdier
<i>IV. armádní sbor</i>	maršál Nicolas Jean-de-Dieu Soult	23 000 – 24 200 mužů, 35 děl, náčelník štábu: div. gen. Charles Saligny, velitelé: Saint-Hilaire, Morand, Thiébauld, Varé, Vandamme, Schinner, Férey, Candras, Legrand, Merle, Levasseur, Féry, Margaron

V. armádní sbor	maršál Jean Lannes	asi 13 000 mužů, 40 děl (18 na Santonu), velitelé: Caffarelli, Debilly, Demont, Eppler, Suchet, Beker, Valhubert, Claparède
ZÁLOHA		
Záložní jezdecký sbor	maršál princ Joachim Murat	7 000 – 9 000 mužů, 15 děl, náčelník štábu: brig. gen. Augustin-Daniel Belliard, velitelé: Nansouty, Piston, La Houssaye, Saint-Germain, d'Hautpoul, Noirot, Saint Sulpice, Walther, Sébastiani, Roget, Boussart, Kellerman, Picard, Van Maritzzy, Treilhard, Milhaud
Císařská garda - granátnická divize - 3. dragounská divize - dělostřelecká záloha	maršál Jean-Baptiste Bessière	asi 5 500 mužů, 24 děl, náčelník štábu: brig. gen. François-Xavier Roussel, velitelé: Duroc, Oudinot, Laplanche-Mortières, Dupas, Ruffin, Beaumont, Boyé, Scalfort

Spojenci		
asi 90 000 mužů (z toho asi 16 000 Rakušanů)		
vrchní velitel:	generál pěchoty Michail Illarionovič Kutuzov	
náčelník spojeneckého generálního štábu:	generálmajor Franz von Weyrother	
náčelník hlavního štábu Jeho carského Veličenstva:	generálmajor kníže Petr Michailovič Volkonskij	
armádní sbor	velitel	podrobnosti
Předvoj I. kolony (rakouský)	podmaršálek Michael von Kienmayer	6 800 mužů, 12 děl, společný velitel 1. – 3. kolony: generál pěchoty Fedor Fedorovič Buxhöwden, velitelé: Carneville, Stutterheim, Nostic, Mořic Liechtenstein
1. kolona (ruská)	generálporučík Dmitrij Sergejevič Dochturov	14 200 mužů, 60 děl, velitelé: Lewis, Urusov, Lieders
2. kolona (ruská)	generálporučík hrabě Andrault de Langeron	12 000 mužů, 30 děl, velitelé: Olsufjev, Kamenskij,
3. kolona (ruská)	generálporučík Ignatij Jakovlevič Przybyszewski	9 500 mužů, 30 děl, velitelé: Wimpfen, Müller, Selechov, Strik

4. kolona (smíšená)	podmaršálek hrabě Vincenc Kolowrat-Libštejnský, generálporučík Michail Andrejevič Miloradovič	16 200 mužů, 75 děl, velitelé: Monachtin, Berg, Repninskij, Rottermund, Jirčík
5. kolona (jezdecká, smíšená)	podmaršálek kníže Jan Josef Liechtenstein	7 000 mužů, 24 děl, velitelé: Caramelli, Weeber, Uvarov, Šepelev, Pernickij
Armádní spojenecký předvoj	generálporučík Pjotr Ivanovič Bagration	14 000 mužů, 42 děl, velitelé: Markov, Ulanius, Kamenskij II, Engelhardt, Dolgorukov, Wittgenstein, Voropackij, Čaplic
ZÁLOHA		
Ruská carská garda	velkokníže Konstantin Pavlovič Romanov (bratr cara Alexandra I.)	10 000 mužů, 40 děl, velitelé: Maljutin, Depreradovič I, Lobanov, Kologrivov, Depreradovič II, Jankovič

V neděli večer dne 1. prosince 1805 zaujaly obě znepřátelené strany své pozice. Rozestavení jednotlivých částí spojenecké armády bylo následující (viz obr. 1): na nejjižnějším levém křídle, západně od Újezda k Žatčanskému rybníku se zastavil Kienmayerův přední voj, na temeni Prackého kopce nad Hostěrádkami a Rešovem byly rozloženy 1. a 2. kolona. Téměř v Praci stál se svou jízdou kníže Liechtenstein. Severovýchodně od Prace, na výšině Staré vinohrady byla 3. kolona a za ní, blíže Křenovicím, 4. kolona. Velkokníže Konstantin s gardou stál severně od Křenovic. Pravé, severní křídlo mezi Holubicemi a Kovalovicemi obsadil, nejdále od ostatních sborů, kníže Bagration. Ten měl svůj hlavní stan na Pozořické poště (dnes Staré poště). Vrchním velitelem celého jižního křídla, kde měla být postupně přemístěna podstatná část spojenecké armády k proražení francouzské obranné linie Sokolnice - Telnice, byl jmenován ne příliš schopný německý generál v ruských službách Buxhöwden.

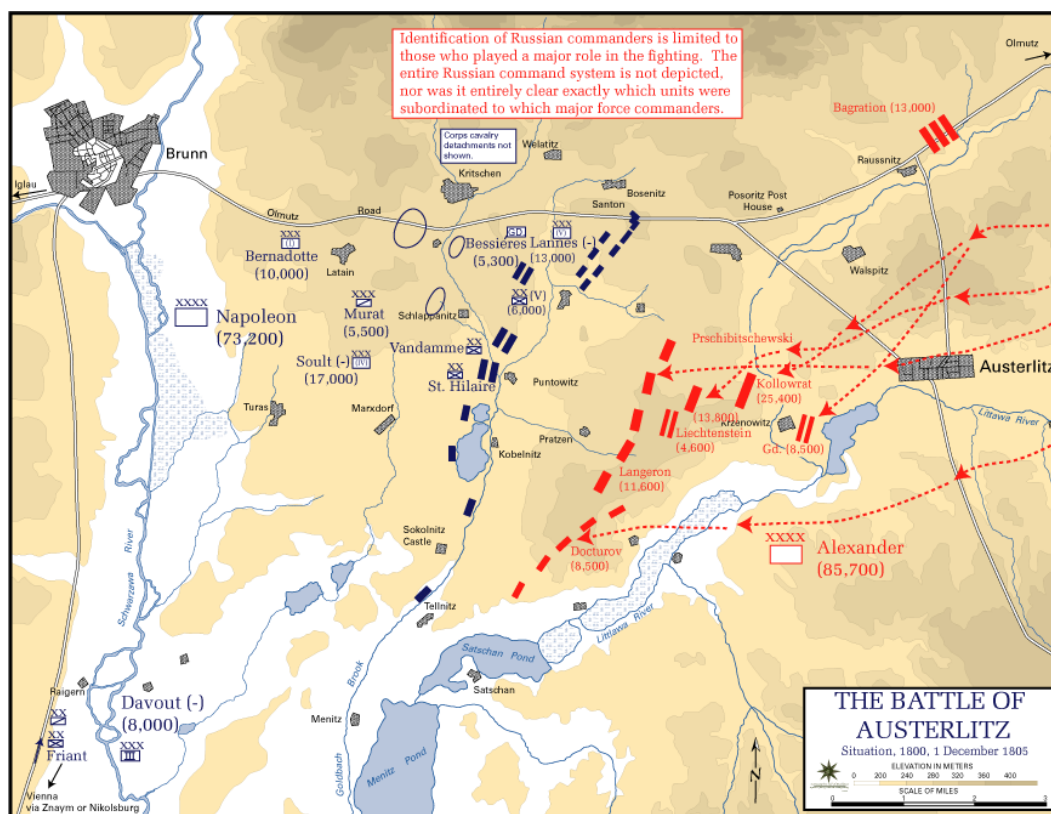
Rozestavení Francouzů večer před bitvou bylo následující: pravé jižní křídlo na linii Telnice - Sokolnice - Kobylnice, kde se očekával hlavní nápor nepřítele, zatím chránila jen jedna pěší a jedna jezdecká divize. Tento životně důležitý úsek byl až v průběhu boje doplňován vojáky Davoutova 3. sboru přicházejícími sem od Vídně. Ti byli v poslední chvíli přesměrováni od Rajhradu k Sokolnicím. Hlavní útočná síla Francouzů, Soultův 4. sbor, samostatný granátnický sbor a také Muratova jízda, byli soustředěni v širokém prostoru u Ponětovic, Šlapanic, Bedřichovic, Velatic, Podolí a Jiřikovic v blízkosti návrší Žuráně. Ráno v den bitvy se za ně přisunul od Slatiny ještě Bernadottův 1. sbor. Opěrným bodem pro levé, severní křídlo, byl kopec Santon, obsazený dělostřelci generála Claparèda. Pod Santonem,

kolem císařské silnice, byl připraven Lannesův 5. sbor. Muratova jízda byla vysunuta až ke Tvarožné. Napoleon měl svůj hlavní stan ve starém lomu na úpatí Žuráně. Kolem něj se rozložila císařská garda. (UHLÍŘ 2010)

Bitevním plánem spojenců bylo obchvátit nepřítele na jižním křídle, odříznout jej od ústupové linie na Vídeň a vytlačit na sever do lesů Dražanské vrchoviny. Vypracoval jej pečlivě, ale bez dostatečné znalosti síly a rozmístění nepřítele, rakouský podmaršál Weyrother. Německy napsanému rozkazu však většina ruských důstojníků nerozuměla a překlad byl k dispozici až ráno těsně před bitvou. Někteří velitelé ho neobdrželi vůbec. Nevědělo se řádně, co se vlastně bude dělat, jen to, že se bude útočit. Opakované připomínky generála Kutuzova k ukvapenosti postupu spojenců byly marné, car Alexandr I. nechtěl od bitvy za žádnou cenu ustoupit.

Napoleonův bitevní plán předvídal nápor hlavní síly spojenců na jižní křídlo. Sám je k tomu svým postavením vylákal. Chtěl vyčkat, až nepřítel opustí návrší nad Pračí směrem k Telnici a Sokolnicím a odkryje mu tak svůj pravý bok. Na ten pak zaútočí a jeho armádu rozrazí. S tímto bitevním záměrem seznámil Napoleon své vojáky armádním rozkazem, přečteným v předvečer bitvy. Každý francouzský voják tedy věděl, o čem zítra půjde, což na spojenecké straně nevěděli ani mnozí velitelé.

Obr. 1 Rozestavení vojsk 1. prosince 1805 večer (The Department of History, United States Military Academy 2006)

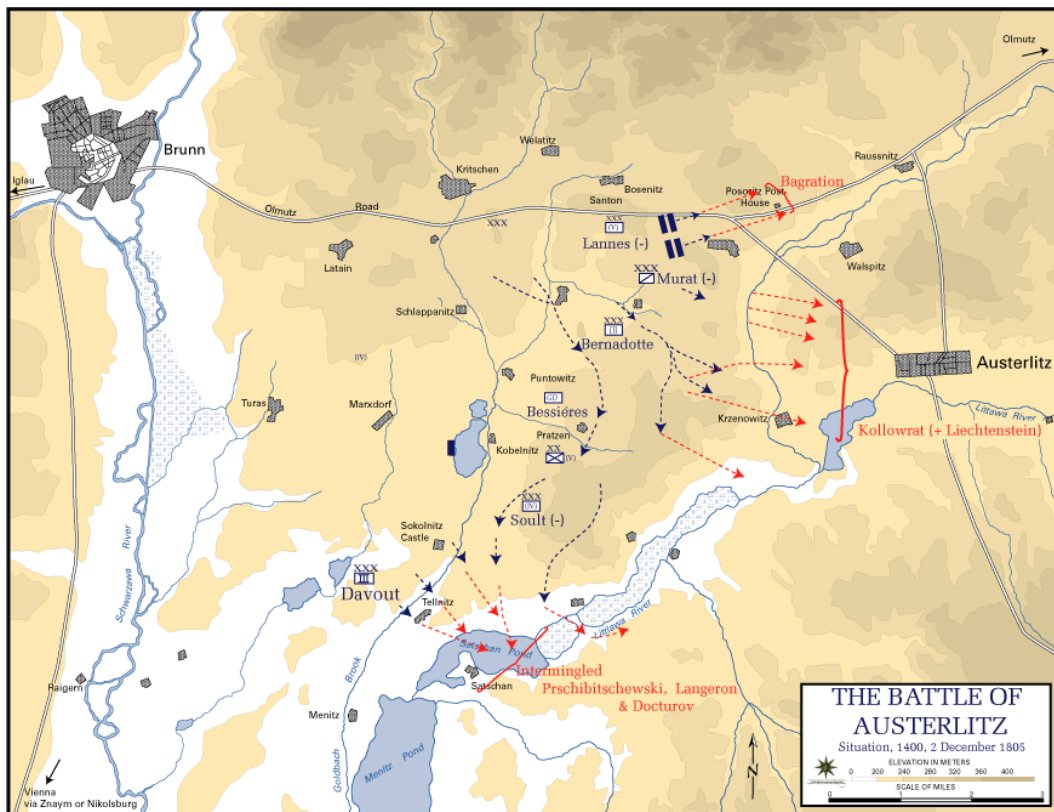
Napoleonovu záměru napomohlo i počasí. Hustá přizemní ranní mlha kryla značnou část bojiště, což umožnilo Francouzům provést rychlý přesun části vojsk od Žuráně k Prackému kopci a zaskočit tak spojence z týla.

Bitva začala východem legendárního „rudého slavkovského slunce“ před půl osmou (7:23) hodinou ranní Napoleonovým útokem od Žuráně. V té době již byly spojenecká vojska na postupu z Prackého kopce a Starých vinohradů do údolí Zlatého potoka u Sokolnic, kde očekávaly největší koncentraci francouzských bojových sil. Útok od Jířkovic je překvapil. V té chvíli už spojenci nedokázali přeskupit svá vojska. Přes zoufalý odpor Rusů se nakonec podařilo Francouzům kolem jedenácté hodiny dopolední dobýt prackou výšinu, čímž byl výsledek bitvy rozhodnut. Tomuto výsledku nezabránil ani mohutný útok jezdeckva a zadního voje Bagrationa od Pozořic a Tvarožné proti pozicím na Santonu. Útok, který měl za cíl napadnout Napoleona od týla, byl odražen a spojenecká armáda byla donucena k ústupu. Výsledek bitvy tak byl rozhodnut na Prackém kopci.

Spojenecká armáda byla Francouzy na konci bitvy rozseknuta na dvě části. Jednu zatlačili k jihu, kde jim ústupovou cestu zatarasil Davoutův sbor, který se na poslední chvíli

přesunul do Sokolnic od Vídně. Na březích Měňinského a Žatčanského rybníka došlo k masakru prchajících vojsk. Druhá část byla vytlačena k Slavkovu a ve zmatku prchala k Hodonínu (obr. 2). Do setmění bylo francouzské vítězství konečné.

Obr. 2 Situace na bojišti 2. prosince 1805 mezi 14:00 a 17:00. (The Department of History, United States Military Academy 2006)

Po skončení bitvy dorazili rakouský císař a ruský car do Žarošic, kde přenocovali. Ruský car odmítl rokovat s Napoleonem a druhý den spolu se zbytky svých vojsk překročil Moravu do Holíče, kde se setkal se svými generály. František I. byl v jiné pozici a s Napoleonem jednat musel. Vyslal k němu ještě v noci do Pozořícké pošty, kde Napoleon nocoval, parlamentáře knížete Liechtensteina. Od úterý 3. prosince se Napoleon usadil na slavkovském zámku, kde před bitvou přespali car s císařem. Ve Slavkově diktuje císař první oficiální zprávy pro Paříž, rozkazy svým maršálům, generálům a diplomatům a dopisy své ženě Josefíně. (KERAUTRET BONAPARTE, MADEC 2008) Tady vzniká i druhá verze oficiální proklamace Napoleona k vojákům.

Dne 4. prosince u Spáleného mlýna na Spáleném potoce mezi Žarošicemi a Násedlovcemi na katastru obce Uhřic dojednávají podmínky míru císař Napoleon I. s císařem

Františkem I. Jednání se účastní za rakouskou stranu podmaršálek kníže Liechtenstein a za francouzskou stranu ministr války maršál Berthier. Mír byl oficiálně uzavřen 26. prosince 1805 v Primaciálním paláci v Bratislavě.

Bitva u Slavkova bývá všeobecně považována za Napoleonovu nejúspěšnější bitvu. Je uváděna jako učebnicový příklad napoleonské strategie a taktiky. Napoleon nezvykle rychlými manévry své pěchoty ovládl bitevní pole a s menšími silami, jakými disponoval protivník, mu zasadil rozhodující úder. Rozděлил jeho armádu na menší části, které likvidoval postupně každou zvlášť. Významnou součástí jeho taktiky bylo klamání nepřítele, který byl do poslední chvíle přesvědčen o jiné síle a rozmístění napoleonských vojsk. Slavkovská bitva vstoupila do francouzských dějin také pod označením „bitva výroční“ na památku slavné Napoleonovy korunovace v pařížském Notre-Dame 2.12.1804.

Bezprostředním výsledkem bitvy u Slavkova bylo bojiště pokryté tisíci mrtvými a na smrt raněnými vojáky. Z armádních hlášení vyplývá, že na bojišti zůstalo celkem 9 200 mrtvých. Dalších 5 900 mužů všech tří armád zemřelo bezprostředně po bitvě na následky zranění. Jedná se pouze o odhady, protože přesné záznamy o ztrátách nejsou k dispozici. V lazaretech skončilo celkem 19 000 raněných. Celkové ztráty Rusů, včetně raněných a zajatých, činily podle zprávy Kutuzova 19 886 mužů, Rakušanů padlo 5 922 a Francouzi vyčíslili své ztráty na 8 649. (UHLÍŘ 2005) Raněnými a zajatými vojáky bylo přeplněno celé Brno i okolní vsi. Část raněných a nemocných byla dokonce převezena do vzdálenějšího Mikulova. (SVOBODA 2010) Mnohým se nedostalo základního ošetření ještě dva dny po bitvě, protože už došly zásoby a obvazových látek a základních léčiv. Těla padlých a zemřelých byla uložena do hromadných hrobů, rozetých po celém bojišti (známá je poloha 25 hromadných hrobů, celkový počet je ale vyšší). Slavkovské bojiště je proto současně i významným pohřebištěm.

Tab. 2 Evidované kulturní památky na území KPZ Území bojiště bitvy u Slavkova

	KATASTRÁLNÍ ÚZ.	UMÍSTĚNÍ	PAMÁTKA	TYP	POJMENOVÁNÍ
1.	Jiříkovice		tvrz	tvrz	
2.	Jiříkovice	náves	zvonice	zvonice	
3.	Kobylnice u Brna		kříž	kříž	
4.	Kobylnice u Brna	náves	kaple - zvonice	kaple	zvonice
5.	Kobylnice u Brna		výklenková kaplička - poklona	výklenková kaplička	výklenková poklona

6.	Podolí u Brna	náves	kostel sv. Jana Nepomuckého	kostel	sv. Jana Nepomuckého
7.	Podolí u Brna	před obecním úřadem	socha sv. Jana Nepomuckého	socha	sv. Jana Nepomuckého
8.	Podolí u Brna	u kostela	socha sv. Floriána	socha	sv. Floriána
9.	Podolí u Brna	vrch Žuráň	pomník bitvy u Slavkova	pomník	bitvy u Slavkova
10.	Podolí u Brna	u kostela	socha sv. Jana Nepomuckého	socha	sv. Jana Nepomuckého
11.	Podolí u Brna	Zámecká, před čp. 360	pamětní kámen	pamětní kámen	
12.	Podolí u Brna	návrsí Žuráň	mohyla, část stojící a archeologické stopy	mohyla	
13.	Prace		pomník Mohyla míru	pomník	Mohyla míru
14.	Prace	při rybníku	hrob - hromadný hrob z bitvy u Slavkova	hrob	hromadný hrob z bitvy u Slavkova
15.	Sokolnice		rodinný dům	rodinný dům	
16.	Sokolnice	Zámecká	zámek	zámek	
17.	Sokolnice	Pod Stráží	kříž z roku 1796	kříž	z roku 1796
18.	Sokolnice	Topolka	socha sv. Jana Nepomuckého	socha	sv. Jana Nepomuckého
19.	Telnice u Brna	při silnici k Sokolnicím	boží muka	boží muka	
20.	Šlapanice u Brna	Zámečnické nám., před kostelem	socha sv. Floriána	socha	sv. Floriána
21.	Šlapanice u Brna	při silnici do Jířkovic	kříž morový	kříž	morový
22.	Šlapanice u Brna	na hřbitově	pomník Aloise Kalvody	pomník	Aloise Kalvody
23.	Šlapanice u Brna	Masarykovo nám.	socha sv. Tadeáše	socha	sv. Tadeáše
24.	Šlapanice u Brna		kostel Nanebevzetí P. Marie	kostel	Nanebevzetí P. Marie
25.	Šlapanice u Brna	náměstí	socha sv. Jana Nepomuckého	socha	sv. Jana Nepomuckého
26.	Telnice u Brna	při kostele	hraniční kámen	hraniční kámen	
27.	Telnice u Brna		kostel sv. Jana Křtitele	kostel	sv. Jana Křtitele
28.	Telnice u Brna	při kostele	hraniční kámen	hraniční kámen	
29.	Telnice u Brna		kostel sv. Jana Křtitele	kostel	sv. Jana Křtitele
30.	Telnice u Brna	směrem k Újezdu	boží muka	boží muka	
31.	Telnice u Brna	při farní zdi	socha sv. Jana Nepomuckého	socha	sv. Jana Nepomuckého
32.	Telnice u Brna	při kostele	hraniční kámen	hraniční kámen	
33.	Tvarožná	JZ od obce	větrný mlýn	větrný mlýn	
34.	Tvarožná	na návsi u potoka	socha sv. Jana	socha	sv. Jana Nepomuckého

			Nepomuckého		
35.	Tvarožná		kostel sv. Mikuláše	kostel	sv. Mikuláše
36.	Tvarožná		pomník V. Kosmáka	pomník	V. Kosmáka
37.	Tvarožná	na vrcholku kopce Santon	kaple P. Marie	kaple	P. Marie
38.	Újezd u Brna	u mlýna	socha sv. Jana Nepomuckého	socha	sv. Jana Nepomuckého
39.	Újezd u Brna	farská vinice na vrcholu Kříby	kaple sv. Antonína Paduánského	kaple	sv. Antonína Paduánského
40.	Újezd u Brna	deponováno v archivu obce	socha - busta Klementa Gottwalda	socha	busta Klementa Gottwalda
41.	Žatčany		kostel Nejsvětější Trojice	kostel	Nejsvětější Trojice
42.	Hostěrádky	při čp. 147	boží muka	boží muka	
43.	Křenovice u Slavkova	při silnici k bojišti směr Prace	smírčí kříž	smírčí kříž	
44.	Křenovice u Slavkova		kostel sv. Vavřince	kostel	sv. Vavřince
45.	Slavkov u Brna	Úzká	radnice židovská	radnice	židovská
46.	Slavkov u Brna	Palackého nám.	měšťanský dům	měšťanský dům	
47.	Slavkov u Brna	roh Palac. nám. a Brněnské	městský dům - panský dům	městský dům	panský dům
48.	Slavkov u Brna	nám. Palackého	radnice	radnice	
49.	Slavkov u Brna	Palackého nám.	palírna	palírna	
50.	Slavkov u Brna	Palackého náměstí	měšťanský dům	měšťanský dům	
51.	Slavkov u Brna	Palackého nám.	městský dům	městský dům	
52.	Slavkov u Brna	Komenského	fara	fara	
53.	Slavkov u Brna	Palackého náměstí	zámek s předzámčím, parkem a sochařskou výzdobou	zámek	s předzámčím, parkem a sochařskou výzdobou
54.	Slavkov u Brna	Fügnerova	měšťanský dům	měšťanský dům	
55.	Slavkov u Brna	nám. Palackého	soud	soud	
56.	Slavkov u Brna	Kolářkovo nám., Brněnská	městský dům	městský dům	
57.	Holubice		kaple sv. Gottharda	kaple	sv. Gottharda
58.	Slavkov u Brna	Československého červeného kříže	socha sv. Jana Nepomuckého	socha	sv. Jana Nepomuckého
59.	Slavkov u Brna	U Synagogy	synagoga	synagoga	
60.	Slavkov u Brna	u severní ohradní zdi zámku	alej jírovcová, zv. Zámecká	alej	jírovcová, zv. Zámecká
61.	Janské Lázně	Černohorská	městské opevnění	vila	
62.	Slavkov u Brna	Brněnská	kaple hřbitovní sv. J. Křtitele, se	kaple	hřbitovní sv. J. Křtitele, se špitálem Na Špitálce,

			špitálem Na Špitálce, hřbitovní branou a křížem		hřbitovní branou a křížem
63.	Slavkov u Brna	Komenského	kostel Vzkříšení Páně	kostel	Vzkříšení Páně
64.	Slavkov u Brna	Jiráskova	socha sv. Jana Nepomuckého	socha	sv. Jana Nepomuckého
65.	Tvarožná		rodinný dům	rodinný dům	
66.	Podolí u Brna		venkovská usedlost	venkovská usedlost	
67.	Slavkov u Brna	Jiráskova	boží muka sv. Vendelína	boží muka	sv. Vendelína
68.	Šlapanice u Brna	parčík u gymnásia	pomník padlým	pomník	padlým
69.	Sokolnice		tvrz, zřícenina	tvrz	
70.	Újezd u Brna		kostel sv. Petra a Pavla	kostel	sv. Petra a Pavla
71.	Bedřichovice	u kostela	krucifix	krucifix	
72.	Jiříkovice	při silnici k Rohlece	krucifix	krucifix	
73.	Šlapanice u Brna	Čechova	socha Rudoarmějce	socha	Rudoarmějce
74.	Šlapanice u Brna	Masarykovo nám. u čp. 104	socha sv. Floriána	socha	sv. Floriána
75.	Šlapanice u Brna	vedle hřbitova	hraniční kámen	hraniční kámen	
76.	Telnice u Brna	při kostele	hraniční kámen	hraniční kámen	
77.	Újezd u Brna	u mlýna	socha sv. Jana Nepomuckého	socha	sv. Jana Nepomuckého
78.	Sokolnice		sýpka	sýpka	
79.	Šlapanice u Brna	nám. 1. máje	škola - scholasterie	škola	scholasterie
80.	Slavkov u Brna	Kolářkovo nám.	zámecké zahradnictví	zahradnictví	zámecké

Památky na území KPZ týkající se bitvy u Slavkova podle kastrálních území

(HOCHTEL 2010, upraveno)

Blažovice

Bývalá kovárna – dům čp. 41, před bitvou si v objektu francouzští vojáci nechávali okovat koně

Kaplička na návsi – uvnitř je umístěna pamětní deska franc. Velitele Castexe

Staré vinohrady, návrší, kóta 297 – místo krvavých bojů mezi francouzskými ruskými jednotkami, na vrcholu je umístěna kamenná plastika

Hromadný hrob – 1 šachta, v lokalitě „V úlehlách“, památkově označeno křížem pozdějšího data

Hromadný hrob – 1 šachta, v lokalitě mezi železniční tratí a cestou do Prace, památkově neoznačeno

Dřevěná vyřezávaná plastika „Smíření“ s postavami tří vojáků různých armád – za obcí u silnice vpravo směrem k olomoucké sinici, autor Mgr. Daniel Klose

Boží muka – u křižovatky silnic za Blažovicemi směr Zbýšov, venkovská památka ze 17. stol., zničena při polních pracích r. 1953, znovu postavena a vysvěcena 2. 12. 1992, za slavkovské bitvy zůstala nepoškozena uprostřed nejprudších bojů, místo shromažďování v den výročí bitvy.

Centrum bojiště – území ohraničené spojnici Žuráň – Mohyla míru – Staré vinohrady – Stará valcha – Stará pozořická pošta – Santon – Žuráň. Místo Napoleonova „lvího skoku“, bitvy o návrší Staré vinohrady, velká jezdecká bitva na polích mezi Blažovicemi a Holubicemi, místo úporných bojů o osadu Kruh, dnes Holubice.

Holubice

Pomník obětem bitvy Tří císařů z r. 1805 – nad obcí vpravo od spojnice silnice k hlavní olomoucké silnici, odhalen 24. 5. 2003, autoři Bohuslav Adámek a kol.

Stará valcha – pod obcí na potoce Rakovec, starý historický památný objekt; okolní pole až k Blažovicím byly dějištěm jezdecké bitvy, v níž se utkalo z obou stran okolo 16 000 jezdců

Hromadný hrob – 1 šachta, v lokalitě Pod silnicemi, památkově neoznačeno

Hostěrádky-Rešov

Hromadný hrob padlých v bitvě – 2 šachty, v kopci nad obcí v lokalitě Stará hora, památkově neoznačeno; hrob býval označen dřevěným křížkem na blízkém stromě

Hromadný hrob padlých v bitvě – 1 šachta, v kopci nad obcí v lokalitě Přední vinohrady, památkově neoznačeno

Jiříkovice

Železný kříž na podstavci + hromadný hrob – nad obcí vpravo při cestě z Jiříkovic do Tvarožné. Na místě stávala kamenná boží muka z roku 1823, která se v roce 1850 zřítily a nebyla obnovena. Pískovcový kvádr pod podstavcem kříže je z bývalých božích muk a jsou na něm vytesány šipky směřující k hromadnému hrobu v prostoru za křížem.

Kamenný pomníček s pamětní deskou – v blízkosti železného kříže nad obcí; na paměť padlým v roce 1805 a dalším padlým v roce 1809, odhalen r. 2005 ke 200. výročí slavkovské bitvy

Bývalý hospodářský dvůr – v obci, v r. 1821 vyhořel, po r. 1950 patřil JZD, v počátku slavkovské bitvy zde byla umístěna pojízdná ambulance a obvaziště II. francouzské divize

Hromadný hrob – 1 šachta, v lokalitě U cihelny, ve svahu pod železným křížem, ostatky byly r. 1921 přeneseny na hřbitov do Šlapanic a tam uloženy do hromadného hrobu

Bývalá zájezdni hospoda Rohlenka – dnes motorest u olomoucké silnice, místo hromadného hrobu – 1 šachta. Ostatky byly r. 1994 uloženy v ossariu v kapli na Mohyle míru, památkově neoznačeno

Kobylnice

Pomník padlým francouzským vojákům IV. armádního sboru maršála Soult, 18. pluku řadové pěchoty – na návsi, odhalen 5. 11. 2005

Hrás – mezi bývalým Horním a dolním rybníkem – dnes silnice. Po hrázi ustupovali po bitvě vojáci spojeneckých armád směrem na Dvorska.

Hromadný hrob padlých – 1 šachta, v lokalitě Nad rybníky, památkově neoznačeno

Kovalovice

Stará pozořická pošta - Budovy Staré pozořické pošty na severovýchodním okraji bojiště leží u státní silnice na polovině cesty mezi Brnem a Vyškovem a zachovaly se dodnes v téměř nezměněné podobě. Přepřahací stanice rakouské pošty zde byla zřízena v roce 1785. V objektu se vystřídaly před bitvou velitelské štáby obou bojujících stran: 28. listopadu se zde, v hlavním stanu maršála Murata, sešel francouzský císař Napoleon se svými maršály Muratem, Soultem, Lannesem a Berthierem. Z této porady vzešlo rozhodnutí o rozmístění vojsk k bitvě na linii Jiříkovického a Zlatého potoka. Před bitvou na postupu od Olomouce obsadil poštu se svým štábem ruský generálporučík Bagration. Po bitvě se na Staré poště sešel Napoleon s vyslancem rakouského císaře Františka knížetem Liechtensteinem, s nímž sjednal základní rysy dohody o příměří mezi Rakouskem a Francií.

Hromadný hrob – 1 šachta, v lokalitě Stará pošta, pozemek vedle bývalé hospody čp. 108 Kadlecův mlýn. V lokalitě stojí tzv. Ruská kaplička. Údajně ji dala vystavět po napoleonských válkách neznámá ruská šlechtična na památku jednoho nebo dvou padlých

důstojníků z řad ruské šlechty, jejích příbuzných. Do blízkosti kaple také byly na počátku 20. století převezeny ostatky vojáků z hromadného hrobu u cesty mezi Holubicemi a Blažovicemi. Původní zvon z kapličky se ztratil a později jej nahradil zvonek s letopočtem 1885-1900.

Pomník padlým koním v bitvě u Slavkova – jediný pomník zabitým koním ve válkách v České republice je památkou na srážku francouzského a ruského jezdeckva. Bronzová socha koně v životní velikosti je umístěna v areálu přípravní stanice bývalé císařské pošty. Pomník byl odhalen 15. 8. 2010, autorem je sochař Nikos Armutidis

Křenovice

Pomník se sochou ruského generála Kutuzova – v obci v ulici Na Liškové – odhalen 4. 12. 2005 ke 200. výročí slavkovské bitvy, autor Josef Blažek a Oldřich Bartošek

Bývalý Spáčilův statek – v obci, čp 65 a 222, před bitvou zde přebýval generál Kutuzov, u domu je umístěna pamětní deska

Kostel sv Vavřince – po bitvě zde byli internováni ruští zajatci

„Krchůvek“ – původně pomník obětí cholery napoleonských válek – v lokalitě Na bojišti, při silnici z Křenovic do Práce, původně bylo místo označeno dřevěným sloupem až do roku 1909, v r. 1920 byl postaven kamenný kříž s nápisem, r. 1931 malý pomníček ze žulových balvanů s pamětní deskou.

Hromadný hrob – 3 šachty, v lokalitě Vinohrady a Podsedky pod Vinohrady, v poli nad obcí. V r. 1836 sem byly ze zbýšovských hromadných hrobů na třiceti vozech převezeny ostatky padlých a uloženy ve třech šachtách. Památkově neoznačeno.

Podolí

Bývalý zámeček – dnes obecní úřad, před bitvou ve dnech 27. – 29. 11. 1805 zde bylo umístěno velitelství záložní francouzské jízdy maršála Murata.

Kostel sv. Jana Nepomuckého s areálem – v průběhu bitvy byl v kostele zřízen francouzský válečný lazaret a obvaziště raněných

Kandia – bývalá zájezdní hospoda u olomoucké cesty – čp. 12, zde pobýval císař Napoleon se svým generálním štábem čtyři dny před bitvou

Pindulka – bývalá zájezdní hospoda – den před bitvou zde povečeřel císař Napoleon se svojí suitou

Žuráň – návrší po pravé straně staré císařské cesty směrem od Brna na Olomouc, zde bylo umístěno velitelské stanoviště císaře Napoleona. Na nejvyšším bodu je umístěn žulový kvádr s plastickou mapou bojiště, znázorňující rozmístění francouzské armády v 7 hod. ráno v den bitvy. Odhaleno 4. 7. 1930, autor ing. arch. Vojtěch Kerhart. Žuráň je mohylovým hrobem z 5. století n.l.

Maxlůvka – bývalá hospoda u olomoucké silnice – těsně před bitvou sloužila jako stanoviště deseti eskadron francouzské jízdy, které pak vyrazily na bojiště k Blažovicím

Ponětovice

Hromadný hrob – 2 šachty, v lokalitě nedaleko místní zvonice, označeno pomníky padlým z válek

Hromadný hrob – 2 šachty, v lokalitě Zadní podíly a vedle V Kobylnické, památkově neoznačeno

Hostinec a bývalý hospodářský dvůr – na okraji obce čp. 1, během bitvy zde bylo obvaziště francouzské I. divize IV. armádního sboru

Prace

Mohyla míru na Prackém kopci – na místě rozhodující bitvy, secesní památník postavený v letech 1910 – 1912 z podnětu brněnského kněze prof. Aloise Slováka, návrh architekta prof. Josefa Fanty, výtvarná účast František Anýž a Čeněk Vosmík. Ústřední místo celého bojiště.

Ossarium – v kapli pod Mohyloou míru, zde jsou uloženy ostatky padlých v bitvě, nalezené na bojišti v minulém století. Do ossaria byly ukládány v letech 1935, 1937, 1939, 1945, 1947, 1955, 1992, 1995.

Objekt Muzea Brněnska – vedle Mohyly míru, postaven r. 1925, součástí je multimediální expozice „Bitva tří císařů Slavkov / Austerlitz 2. 12. 1805“ a stálá expozice „Fenomén Austerlitz“.

Pomník francouzského generálmajora Františka Jirčíka a padlých vojáků jeho brigády – vedle objektu Muzea Brněnska, odhalen r. 1995

Kamenný kříž + hromadný hrob – u rybníka v obci, v lokalitě Na nivkách, nad hromadným hrobem padlých v bitvě – 2 šachty

Kostel sv. Kříže z roku 1730 – během bitvy byl obsazen ruskými jednotkami, kterým sloužil jako pozorovatelná, při bojích byl zapálen, při přestavbě r. 1810 byla věž snížena o jedno patro

Pomník Smíření – po pravé straně u silnice z Prace na Mohyly míru, odhalený r. 2005, ke 200. Výročí bitvy,

Replika rakouského tříliberního polního děla systému Liechtenstein, vzor 1753 – dar „Baterie Austerlitz“ Muzeu Brněnska k 190. výročí slavkovské bitvy r. 1995

Sivice

Smírčí kámen – za obcí u silnice směrem ke Tvarožné, připomínán jako pomníček padlým, označuje blízký hrob několika francouzských vojáků

Hromadný hrob – 1 šachta, v lokalitě Široké díly směrem k Tvarožné, památkově neoznačeno

Slavkov u Brna

Zámek s parkem – dne 6. 12. 1805 bylo v ústředním velkém sále zámku podepsáno příměří mez válečnými stranami

Kaple sv. Urbana – na vrcholu kopce Urban nad městem, kóta 362, původní kaple z r. 1712; dne 28. 11. 1805 byl kopec obsazen francouzskými strážními předsunutými jednotkami. Za bitvy byla silně poškozena, později byla zbořena a r. 1858 na stejném místě postavena nová.

Pamětní sloupek + hromadný hrob – 1 šachta, v lokalitě Vinohrady, na svahu kopce Urban nad městem

Sokolnice

Zde bitva u Slavkova začínala i končila (ve 4 hodiny odpoledne v místech, kudy vede železniční dráha, Francouzy zajali u sýpky v Sokolnicích mezi 3. a 4 hodinou přes 800 Rusů).

Když o 9. hodině dobyli Francouzové Sokolnic, "ustrašené obyvatelstvo Sokolnické za bitvy bylo ve sklepích domů svých ukryto". Padlí vojáci byli pohřbeni za sýpkou ve společných hrobech.

Boží muka – na tzv. Mrtvé cestě k Telnici, u tohoto objektu bylo postavení francouzské dělostřelecké baterie, která zahájila palbu v první fázi bitvy

Smírčí kříž + hromadný hrob – v ulici Pod Stráží, neurčený počet šachet

Zámek – v době bitvy byl dělostřeleckou palbou zapálen a vyhořel. Byl přestavěn v letech 1851 – 1853, dnes slouží jako domov pro seniory. V parku je na místě bývalé oranžerie zazděna dělová koule z houfnice.

Zed' obory – v ohradní zdi ve směru k Mohyle míru jsou podle legendy sekundárně vyznačená palebná postavení francouzské dělostřelecké baterie 6 děl v průběhu bitvy, tato postavení nejsou historicky doložena.

Bývalá barokní zámecká sýpka z 18. stol. – v bitvě obsazena Francouzi, po bitvě se zde soustředili zajatí vojáci poražených spojeneckých armád

Stará hospoda „Na bednárně“ s pamětní deskou ke vzpomínce na založení komitétu pro výstavbu Mohyly míru – komitét založen 1899

Hromadný hrob – 2 šachty, v lokalitě Padělky při bývalé cestě na Těšany, tzv. Brněnka. Boží muka v tomto místě byla zbourána r. 1970 pro stavbu rodinných domů čp. 247 a 248, památkově neoznačeno

Hromadný hrob – neznámý počet šachet, v lokalitě Za sokolnickou sýpkou, asi 500 m severně v polích, nápadná sníženina byla poč. 20 stol. zavezena, památkově neoznačeno

Hromadný hrob – 3 šachty, v lokalitě Šlapanická a Za výhonem, památkově neoznačeno

Šlapanice

Bývalá scholasterie a fara – dnes Muzeum Brněnska, před bitvou zde byl štáb spojeneckých armád, v průběhu bitvy zde byl štáb maršála Soula a válečný lazaret

Bývalý zámek hraběte Blümegeha – dnes gymnázium, v době bitvy vojenská nemocnice

Zazděná boží muka – Jiříkovická ul. čp. 139/6 – tzv. Krchůvek, upomínka na jeden šachtový hrob zemřelých po bitvě, ostatky byly přeneseny v r. 1850 na místní hřbitov

Bývalý Braidův Starý dvůr – Janská ul. čp. 1651/9 a 1645/11 – dnes přestavěno na obytné domky, v bývalém hospodářském dvoře v době bitvy francouzské obvaziště a lazaret

Nově zřízený hrob a pomník – po levé straně vchodu u hřbitovní zdi, odhalen r. 1965 nad hrobem padlých v bitvě, jejich ostatky sem byly převezeny z dalších místních lokalit

Farní kostel Nanebevzetí Panny Marie – po bitvě byli v kostele internováni zajatci z poražených armád

Pomník – na křižovatce ulic Brněnská a Riegrova, věnován francouzskému armádnímu chirurgovi Larreyovi, odhalen 2. 12. 2005, návrh sochaře Jaromíra Blažka

Hromadný hrob – 1 šachta, v lokalitě Liché vinohrady, památkově neoznačeno

Hromadný hrob – 1 šachta, v lokalitě Doliny nad rybníkem, památkově neoznačeno

Telnice

Boží muka – v lokalitě Na lopatě, bod, kolem kterého byla v době bitvy soustředěna obrana francouzských jednotek v Telnici

Boží muka – Růžová ul., údajně hromadný hrob, neznámý počet šachet

Kostel sv. Jana Křtitele a fara – zde byla situována obrana franc. jednotek v Telnici, na farním úřadě před bitvou odpočíval císař Napoleon

Pomník zvaný „kopjafa“ – v parku před mateřskou školou, dřevěný s szekelskými symboly, odhalen r. 2006 z iniciativy Svazu Maďarů v Brně

Hromadný hrob – 3 šachty, na poli v lokalitě Odměrky, památkově neoznačeno

Hromadný hrob – 2 šachty, v lokalitě Malá dráha, památkově neoznačeno

Hromadný hrob – 1 šachta, v polích v lokalitě Za telnickým hřbitovem a cestou z obce k sokolnické železniční stanici, památkově neoznačeno

Tvarožná

Santon s kaplí P. Marie Sněžné z r. 1834 – kopec po levé straně silnice do obce, svah byl před bitvou upraven ženisty, dodnes jsou patrné *tři pásy okopů*, byla zde umístěna baterie 18 děl ke střelbě proti útokům Rusů. Původní název kopce nad obcí Tvarožná je Padělek a nové jméno, Santon, mu dali francouzští vojáci v roce 1805. Podle nejpravděpodobnějšího vysvětlení proto, že jim připomínal svým tvarem podobná návrší v Egyptě, jimž právě tak říkali.

Valhubertův pomník – na pravé straně silnice před obcí, na paměť franc. generála Valhuberta, odhalen v r. 2000

Kosmákův kříž – vlevo, u cesty z Tvarožné, původní kříž z r. 1893 (autor jiříkovický Matouš Plotěný) byl nahrazen r. 1943 novým (autor Josef Michek), nad údajným hrobem padlých

Hromadný hrob padlých ruských vojáků – pod novogotickým kostelem sv. Mikuláše z r. 1881, označeno pomníkem před kostelem

Pomník padlým v bitvě Tří císařů – mramorový, na JV úbočí Santonu, po pravé straně naučné stezky směrem od obce, odhalen r. 1987

Hromadný hrob -1 šachta, v lokalitě U božích muk sv. Rocha, severně od obce, při staré cestě z Brna do Olomouce, památkově neoznačeno

Pamětní deska – na návsi proti obecnímu úřadu, na památku krvavých bojů v obci během bitvy

Replika francouzského osmiliberního děla – na návsi, původní umístění na vrchu Santon, výtvarný autor Vladimír Drápal

Újezd u Brna

Kaple sv. Antonína Paduánského – ve svahu nad obcí, předpokládá se, že odsud byla střelbou rakouských děl směrem k Telnici zahájena slavkovská bitva

Bývalý mlýn – v obci, dnes sklady, během bitvy válečný lazaret, objekt připomíná Tolstoj v románu Vojna a mír, ve dvoře je umístěna pamětní deska

Pomník Pieta – v obci u rybníku, na paměť padlým civilistům, autor Nikos Armutidis

Velatice

Bez památných objektů ve vztahu k bitvě

Velešovice

Ruská pamětní kaple – naproti objektu „Staré pošty“, na pravé straně staré rousínovské silnice, obklopena vzrostlými stromy. Vybudována zásluhou ruské šlechtičny na paměť ruských důstojníků padlých v bitvě

Pomník s dělostřeleckou hlavní – po levé straně staré rousínovské silnice v kopci za „Starou poštu“, na paměť rakouského majora Frierenbergera, odhalen 2. 12. 1995, autoři Ivo Koukola, Jaroslav Kotulán, Dpt. Josef Daněk a Baterie Austerlitz

Hromadný hrob – 1 šachta, v lokalitě Za ruskou kapličkou, vedlejší pozemek, dne 5. 11. 1908 zde byly převezeny a uloženy ostatky padlých vojáků z bývalého tzv. Hamrova lomu od Holubic

Zbýšov

Pomník Tří císařů – na návrší nad obcí, vlevo nad silnicí Zbýšov-Blažovice, odhalen 17. 9. 2005, autoři Václav Pyllmajer a Martin Hotárek, symboly 3 sloupů a slavkovského slunce

Podstavec pod bývalým litinovým křížem z r. 1870 nad hromadným hrobem – pod obcí v lokalitě První díly a Zadní díly, ostatky z tříšachtového hrobu byly r. 1836 odvezeny na třiceti vozech do Křenovic a uloženy do hromadného hrobu v lokalitě Na bojišti a poblíž Krchůvku

Zvonice Panny Marie Sedmiboletné – na návsi, postavena r. 1836 jako dík za přežití útrap slavkovské bitvy, v rozích jsou zazděné dělové koule nalezené v okolí

Žatčany

Bývalý mlýn Na hrázi – s částí bývalého zámku, ve štítu jsou zazděné dělové koule ze slavkovské bitvy

Hráz bývalého Žatčanského rybníka – dnes silnice, po hrázi po prohrané bitvě ustupovala spojenecká armáda

Souhrn

Na slavkovském bojišti se nachází 96 památných objektů, které mají vztah k bitvě. Mimo bojiště se nachází dalších 17 památných objektů (ve Slavkově 4, v Brně a jeho okolí 13). Jedná se zejména o:

32 hromadných hrobů

25 staveb, které měly přímou souvislost s bitvou

24 pomníků, vybudovaných na památku bitvy a jejích obětí

8 drobných sakrálních staveb, které souvisejí s bitvou, nebo byly postaveny po bitvě jako pomníky (boží muka, kříže)

5 terénních útvarů – významných bodů pro průběh bitvy (Žuráň, Santon, Staré vinohrady, hráze rybníků)

1 smírčí kříž

1 smírčí kámen

1 pamětní sloupek

4 ostatní objekty (Ossarium a Muzeum Brněnska u Mohyly míru, zeď obory v Sokolnicích, Ruská kaple)

3. Seznam použité související literatury

Použité mapové služby

ČUZK (2014). Katastrální mapy [webová mapová služba WMS]. [1:2000]. [vid. 15. 8. 2014]. Dostupné z: <http://services.cuzk.cz/wms/wms.asp>

ČUZK (2014). Ortofoto [webová mapová služba WMS]. [1:2000]. [vid. 15. 8. 2014]. Dostupné z: http://geoportal.cuzk.cz/WMS_ORTOFOTO_PUB/WMSservice.aspx

NPU (2014). C1 Identifikace objektů paGIS. [webová mapová služba WMS]. [1:10000]. Dostupné z: <http://mapy.npu.cz/ArcGIS/rest/services/WMS/uzident/MapServer>.

Mapové podklady

Archiválie Ústředního archivu zeměměřictví a katastru. Císařské povinné otisky stabilního katastru 1:2 880 – Čechy © Český úřad zeměměřický a katastrální

Mapy 1. vojenského mapování - <http://oldmaps.geolab.cz> © 1st Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna. © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>. © Ministerstvo životního prostředí ČR - <http://www.mzp.cz>

Mapy 2. vojenského mapování - <http://oldmaps.geolab.cz> © 2nd Military Survey, Section No. xy, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna. © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně - <http://www.geolab.cz>. © Ministerstvo životního prostředí ČR - <http://www.mzp.cz>

Mapy 3. vojenského mapování - <http://oldmaps.geolab.cz> © Mapová sbírka Univerzity Karlovy - <http://www.natur.cuni.cz/mapcol/>

Literatura

CASTLE, I. (2010): *Slavkov 1805*. Překlad Jiří Hutečka. Praha : Amercom SA. 94 s. ISBN 978-83-261-0628-6.

ČIŽMÁŘOVÁ, J. (2004): *Encyklopedie Keltů na Moravě a ve Slezsku*. Praha : Libri, 2004. s. 276. ISBN 80-7277-249-X.

DROZDOVÁ, E., UNGER, J., SMRČKA, V., NĚMEČKOVÁ, A., KRUPA, P. (2010): *Traumatická léze pánve u germánské kněžny pohřbené v mohyle Žurán (jižní Morava, Česká republika)*. Jižní Morava, roč. 46, sv. 49, s. 7-18. ISSN 0449-0436.

FIDLER, J. (2005): *Slavkovská encyklopedie : válka roku 1805 a bitva u Slavkova*. Brno :

- Jota. 278 s. ISBN 80-7217-381-2.
- GARNIER, J. (2005): *Austerlitz: 2 décembre 1805*. Paris: Fayard. 457 p. ISBN 978-2213627298.
- HANÁK, J., KOPECKÝ, F. (1997): *Stará pošta a slavkovská bitva*. Brno : Nakladatelství AVE. 23 s. ISBN 80-902242-2-9.
- HOCHÉL, M. a kol. (2010): *Bojiště bitvy tří císařů u Slavkova, průvodce po památkové zóně*. 2. vyd. Brno: ČSNS. 204 s. ISBN 978-80-254-6229-4.
- KALÁBOVÁ, M. a kol. (2005): *Blažovice a bitva u Slavkova*. Blažovice: Obec Blažovice. 59s.
- KERAUTRET BONAPARTE, M., MADEC, G. *Correspondance générale*, publiée par la Fondation Napoléon, Tome cinquième : *Boulogne, Trafalgar, Austerlitz, 1805*. Paris: Fayard, 2008. 1 128 p. ISBN 978-2-213-63721-1.
- KREJČÍŘÍK, P., KREJČÍŘÍKOVÁ, K. (2008): *Návrh plánu ochrany památkové zóny Území bojiště bitvy u Slavkova*. Valtice: Ateliér Krejčířík.
- KOPECKÝ, F. (1996): *Stará pošta a bitva tří císařů*. Brno : Ave - Jaromír Hanák. 24 s. ISBN 80-902242-2-9.
- KOPECKÝ, F. (2006): *200 let tradic bitvy u Slavkova*. Brno : Onufrius. ISBN 80-903432-5-2. <http://www.frantisekkopeccky.estranky.cz/clanky/clanky/200-let-bitvy-u-slavkova/> [online]
- KOPECKÝ, F. (2009): *O slavkovské bitvě – dopady a tradice*. Brno : Onufrius. 193 s. ISBN 978-80-90381-6-1.
- KOVAŘÍK, J. (2003): *Napoleonova tažení. I – Vítězné roky*. Třebíč : Akcent. 485 s. ISBN 80-7268-261-X.
- KOVAŘÍK, J. (2008): *Dobytel Bonaparte*. Třebíč: Akcent. 526 s. ISBN 978-80-7268-571-4.
- KOVAŘÍK, J. (2013): *Slavkov 1805 – Napoleonův největší triumf*. Třebíč : Akcent, 2013. 608 s. ISBN 978-80-7268-983-5.
- KRÁL, A. B. (1988): *Mlčíci svědkové bitvy*. In DACÍK, T.. *Psal se rok 1805*. Ivančice : Okresní muzeum Brno-venkov. s. 8–12.
- KVĚT, R. (2003): *Duše krajiny. Staré stezky v proměnách věků*. Praha: Academia. 195 s. ISBN 80-200-1012-2.
- MICHAJLOVSKIJ-DANILEVSKIJ, A. I. (1993): *Bitva u Slavkova 1805 : první bitva cara Alexandra s Napoleonem*. Brno : Moravské zemské muzeum. 62 s. ISBN 80-7028-

052-2.

- MUDRA, M. (1958): *Přehled památných míst slavkovského bojiště*. In SVATOŇ, S. *Bitva u Slavkova 2. prosince 1805. Její příčiny a průběh, průvodce po bojišti*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko. s. 23–26.
- PACÁKOVÁ – HOŠŤÁLKOVÁ, B., PETRŮ, J., RIEDL, D., SVOBODA, A. M. (1999): *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri. 519 s.
- PARQUIN, CH. (2007): *Napoleonův kavalerista : Paměti kapitána Parquina*. Praha : Elka Press. 341 s. ISBN 978-80-87057-01-8.
- PERNES, J., FUČÍK, J., HAVEL, P. a kol. *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918*. Praha : Elka Press, 2003. 555 s. ISBN 80-902745-5-2.
- POULÍK, J. (1995): *Žurán in der Geschichte Mitteleuropas*. Slovenská archeológia, roč. 43, čís. 1, s. 27 - 109. ISSN 1335-0102.
- PYLLMAYER, V. (2011): Co je slavkovské bojiště. In HOCHÉL, M. a kol. (2010): *Bojiště bitvy tří císařů u Slavkova, průvodce po památkové zóně*. 2. vyd. Brno: ČSNS. s. 33 - 34.
- SVOBODA, M. (2010): *Nový kříž na hromadném hrobě francouzských vojáků v Mikulově*. Jižní Morava, roč. 46, sv. 49, s. 251 - 253. ISSN 0449-0436.
- ŠEDIVÝ, I., BĚLINA, P., VILÍM, J., VLK, J. (eds.) (2001): *Napoleonské války a české země*. Praha.
- ŠPATNÝ, J., PYLLMAJER, V. Petice za zachování krajinného rázu Slavkovského bojiště. *Bulletin ČSNS*. říjen 1997, čís. 3, s. 2-6.
- UHLÍŘ, D. (2005): *Bitva tří císařů. Slavkov/Austerlitz 1805*. 2. vyd. Brno: Ave. 159 s. ISBN 80-86831-01-9.
- UHLÍŘ, D. (2010): *Slunce nad Slavkovem*. 3. vyd. Třebíč: Akcent. 472 s. ISBN 978-80-7268-777-0.
- UHLÍŘ, D. (2011): Tři armády v bitvě u Slavkova. In HOCHÉL, M. a kol. (2010): *Bojiště bitvy tří císařů u Slavkova, průvodce po památkové zóně*. 2. vyd. Brno: ČSNS. s. 27 – 32.
- ZŘÍDKAVESELÝ, F., ŠMÍDA, V., UHLÍŘ, D. (1993): *Bitva u Slavkova*. 1. vyd. Brno: Šifra, k.s., 1993.

Internetové zdroje

http://cs.wikipedia.org/wiki/Bitva_u_Slavkova

Československá napoleonská společnost, o.s. <http://napoleonska-spolecnost.cz/rok1805.htm>

La Fondation Napoléon < <http://www.napoleon.org/fr/home.asp>>

<http://www.austerlitz.org/>

<http://www.frantisekkopecky.estranky.cz/clanky/clanky/200-let-bitvy-u-slavkova/1--tradice-bitvy.html>

<http://www.zamek-slavkov.cz/cz/bitva-1805/>

<http://www.slapanice.cz/zamek/>

<http://www.sokolnice.cz/>

<http://www.podoliubrna.cz/index.php?nid=4624&lid=cs&oid=604409>

<http://www.morava-napoleonska.cz/cz/pamatky-na-morave/navrsi-zuran-a-slavne-rude-slavkovske-slunce/>

Obrázky

The Department of History, United States Military Academy (2006): Rozestavení vojsk 1. prosince 1805 večer. 16.3.2006. Dostupné z http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Battle_of_Austerlitz,_Situation_at_1800,_1_December_1805.png [on line]

The Department of History, United States Military Academy (2006): Situace na bojišti 2. prosince 1805 ve 14:00. 16.3.2006. Dostupné z http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Battle_of_Austerlitz_-_Situation_at_1400,_2_December_1805.png [on line]

II. Popis metody/metod zpracování

Jedná se o podrobný krajinářsko-analytický výkres se zákresem kulturně-historických hodnot a kompozičních vztahů, významných z hlediska uchování kulturního dědictví KPZ Území bojiště bitvy u Slavkova. Mimo existujících hodnot a jevů v současné krajině, jsou v závislosti na níže uvedených definicích, ve výkresu obsaženy i jevy zaniklé. Součástí výkresu je i postižení rušivých jevů, které snižují hodnotu a narušují historické asociativní a kompoziční vazby zdejší krajiny. Výkres je vytvořen na aktualizovaném podkladu ZABAGED v měřítku 1 : 10 000. Mapová legenda zahrnuje hodnoty a jevy uplatňující se v rámci vymezeného území. Vedle obecně známých kategorií (např. v legendě obsažené

kategorie historicky a architektonicky cenných staveb a souborů) obsahuje legenda i specifické kategorie definované v rámci řešení projektu. Definice specifických kategorií je uvedena v tab.č.3.

Tab.č.3: Definice specifických kategorií vyskytujících se v legendě KPZ Území bojiště bitvy u Slavkova.

Osídlení	Urbanistické hodnoty	Plocha sídla vymezená v měřítku krajinné památkové zóny zahrnuje plochy zástavby, navazující zahrady a sady včetně ploch občanského vybavení a včetně ploch výrobních a skladových objektů a areálů a veřejná prostranství sídla v podobě zpevněných ploch a ploch zeleně obklopených zástavbou nebo ležících na okraji ploch zástavby. Jedná se o skutečně využívanou plochu obyvateli a uživateli sídla. Plocha sídla se vymezuje pro zobrazení plošného a prostorového rozsahu sídla vůči okolní krajině a nemusí být totožná s dřívějšími hranicemi intravilánu, ani s nově vymezenými hranicemi zastavěného území.
	Hranice zastavěného území	Území vymezené územním plánem nebo postupem podle zákona č.183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). Nemá-li obec takto vymezené zastavěné území, je zastavěným územím zastavěná část obce vymezená k 1. září 1966 a vyznačená v mapách evidence nemovitostí (intravilán).
	Plocha sídla	Plocha sídla vymezená v měřítku krajinné památkové zóny zahrnuje plochy zástavby, navazující zahrady a sady včetně ploch občanského vybavení a včetně ploch výrobních a skladových objektů a areálů a veřejná prostranství sídla v podobě zpevněných ploch a ploch zeleně obklopených zástavbou nebo ležících na okraji ploch zástavby. Jedná se o skutečně využívanou plochu obyvateli a uživateli sídla. Plocha sídla se vymezuje pro zobrazení plošného a prostorového rozsahu sídla vůči okolní krajině a nemusí být totožná s dřívějšími hranicemi intravilánu, ani s nově vymezenými hranicemi zastavěného území.
	Hradiště	Hradiště (na Moravě také hradisko) je místo, které bylo v minulosti ohrazeno (opevněno). Místo plnilo různé funkce, zejména sloužilo jako sídlo, místo řemeslné výroby, směny a kultu. Při nebezpečí poskytovalo ochranu okolnímu obyvatelstvu a jeho majetku. Pojem se používá pro opevněné polohy od neolitu po počátek vrcholného středověku. Podle polohy místa v krajině rozděluje moderní věda dále hradiště na výšinná, ostrožná či blatná.
Plošné části historické kulturní krajiny – svěbytné krajinářské celky	Obora, bažantnice	Obora je druh honitby s podmínkami pro intenzivní chov zvěře, jejíž obvod je trvale ohrazen či jinak uzpůsoben, aby bylo zabráněno zvěři z obory volně vybíhat. Bažantnice je část honitby s vhodnými podmínkami pro intenzivní chov bažantů.
	Historická zahrada, park	Architektonická a vegetační kompozice vytvořená za estetickým účelem, která obvykle kompozičně navazuje na reprezentační sídlo (někdejšího) majitele nebo jinou významnou stavbu a s níž vytváří jeden celek. Součástí parku je rovněž parkově upravená krajina, jako přechod mezi parkem a hospodářsky využívanou krajinou.

Plošné části historické kulturní krajiny zaniklé plochy zemědělského, lesního, vodního a rybníčního hospodaření	Orná půda	Původní zaniklá plocha orné půdy, která významně dotvářela specifický charakter jádrové oblasti historické kulturní krajiny.
	Louky a pastviny	Původní zaniklá plocha luk a pastvin vně vymezené plochy sídla, která významně dotvářela specifický charakter jádrové oblasti historické kulturní krajiny.
	Rodinná zahrada	Původní zaniklá plocha rodinné zahrady vybudované za produkčním a estetickým účelem navazující na obytnou zástavbu, která významně dotvářela specifický charakter jádrové oblasti historické kulturní krajiny.
	Vinice	Původní zaniklé vinice, které významně dotvářely specifický charakter jádrové oblasti historické kulturní krajiny.
	Les a rozptýlená zeleň	Původní zaniklá plocha lesa či rozptýlené krajinné zeleně, která významně dotvářela specifický charakter jádrové oblasti historické kulturní krajiny.
	Vodní plocha	Původní zaniklá vodní plocha, která významně dotvářela specifický charakter jádrové oblasti historické kulturní krajiny.
Liniové části historické kulturní krajiny	Alej neovocná	Cesta oboustranně lemovaná stromořadími, v nichž jsou stromy obvykle rozmístěny v pravidelných rozstupech. Dvou- nebo víceřadá stromořadí vynášejí trasu pozemní komunikace do prostoru a tím ji zviditelňují. Alej je proto důležitým orientačním činitelem a významným prostředkem při organizování krajiny. V přeneseném smyslu slova tvoří alej cesta lemovaná uměleckými objekty („alej soch“, „alej sfing“, „alej křížů“). Složená ze vzrůstných dřevin neovocných druhů, zpravidla ze stromů domácího původu, např. dubů, líp, javorů.
	Stromořadí neurčené	Umělá výsadba jedné řady stromů, obvykle v pravidelných rozstupech. Zpravidla tvoří doprovod komunikace, vodoteče přírodní či umělého kanálu, zvýrazňuje hranice pozemku nebo zemědělské kultury. Doložené historickými záznamy (zejména mapy, plány), nedochované v původních dřevinách, u něž nelze s jistotou určit druhové složení v podstatném historickém období.
	Historický hospodářský liniový útvar	Uměle (člověkem) vybudovaný útvar liniového charakteru spojený s hospodářskou činností, který vedl k zlepšování hospodářského využívání území (často souvisel s majetkoprávními vztahy). Je možné zde řadit např. mez (pruh neobhospodařované půdy často tvořené trvalým travním porostem, křovinami nebo stromy umístěný mezi dvěma pozemky), agrární terasa (člověkem vytvořené terénní stupně, určené k pěstování plodin, vázané na pahorkatiny, vrchoviny a hornatiny), kamenný snos/kamenice (člověkem vytvořené kamenné valy vázané na zemědělskou činnost; kamenné snosy vznikly jako důsledek čištění pozemků od kamenů a jejich následné ukládání na hranicích jednotlivých

		pozemků), hráz (umělá liniová stavba budovaná napříč nebo podél toku, určená ke vzdutí vodní hladiny, zadržování povodní, ochraně okolních pozemků a majetků před vodou, úpravě vodního toku, apod.)
	Historická cesta	Historická liniová stavba jako spojnice mezi významnými uzly v krajině, na kterých se v historii uskutečňovala doprava osob nebo hmotného materiálu. Je možné zde řadit silnice (císařské, zemské), cesty (zemské, obchodní, poštovní, lokální cesty, ale i polní a lesní cesty – nezřídka úvozové), dále železniční tratě (úzkorozchodné i širokorozchodné), vlečky (železniční dráha spojující hlavní železniční trať s výrobním nebo zpracovatelským areálem).
	Soliterní strom/zaniklý soliterní strom	V ploše samostatně stojící strom nebo keř s pohledovým a prostorotvorným významem, který obvykle tvoří dominantu určité části krajiny.
Znaky prostorových vztahů a identity	Pohledové horizonty	Místní pohledové vymezení a uzavření úzkého vizuálního krajinného prostoru dané reliéfem.
	Krajinná dominanta	Útvar nebo objekt ovládající některou svou vlastností charakter krajiny či širší panorama. Z hlediska původu lze rozlišit krajinné dominanty přírodní nebo stavební i jejich kombinace. Z přírodních útvarů se jako krajinná dominanta uplatňuje zejména kopec nebo skála, hora či výrazný soliterní strom nebo soliterní skupina stromů. Velmi často tvoří krajinnou dominantu přírodní útvar v symbiose s objektem vytvořeným člověkem, např. kopec se zříceninou hradu, kříž na skále aj. Z objektů vytvořených člověkem bývá krajinnou dominantou zejména hrad, kostel, kaple, zámek, kříž, výrazná socha, z mladších stavebních objektů viadukt železniční či silniční a další mosty, výrobní areál, komín, vysílač, vodojem, rozhledna, větrná elektrárna.
	Negativní dominanta	Dominanta, která negativně ovlivňuje kulturní nebo přírodní hodnoty krajiny.
	Místo významné události	Lokalita nebo rozsáhlejší území, které je zpravidla spojeno s jednorázovou a historicky významnou událostí. Může jít například o místo, na němž se setkaly významné osobnosti nebo které inspirovalo vytvoření známého uměleckého díla. Jednat se může také místo, které má spojitost s rodištěm či pobytem významné osobnosti. Velmi často bývá takovým místem území, na němž došlo k rozsáhlejšímu konfliktu (bojiště, bitva) nebo k násilnému činu či nehodě. Místo nemusí mít povahu krajinné dominanty, jeho charakter je výrazně asociativní. Bývá doplněno stavebním či uměleckým objektem (památník, pomník, obelisk, socha, kříž), pamětním kamenem, nápisovou deskou nebo jiným identifikačním objektem. O jakou událost šlo, může připomínat také název místa, který je vyznačen v mapě nebo písemnostech.
	Bojiště	Bojiště nebo též bitevní pole je krajinný prostor, ve kterém se odehrála bitva. Bitva je vojenské střetnutí s vymezeným cílem mezi dvěma či více stranami, ohraničené v čase a prostoru. Podle toho, zda se bitva odehrála v kratším nebo delším časovém úseku, zahrnovala útočné i obranné operace i zdržovací a ústupové boje různého rozsahu, z nichž některé byly někdy samy o sobě označeny za bitvu. Výsledek bitvy je pokládán za rozhodný pro určité vojenské tažení, válečné období nebo celou válku.

Místo nejvýznamnějších bojů	Operační nebo poziciční prostor, linie nebo koridor, v němž došlo k bojovým operacím nebo střetům, které ovlivnily následující průběh bitvy nebo rovnou rozhodly o jejím výsledku. Zde zpravidla došlo též k největším ztrátám na lidských životech, a proto jde zároveň o významné pietní místo. V případě, že na určitém bojišti došlo k bojovým operacím s tvrdými bojovými střety na více místech, má celé bojiště charakter pietního území.
Významný vyhlídkový bod	Místo otevřené krajinné scény umožňující výhled do okolní krajiny. Místo je zpravidla vyvýšené nad okolní terén, případně lokalizované na terénní hraně. Je možné zde řadit i vyhlídkové stavby, rozhledny (př. Mohyla míru na Prackém kopci)
Kompoziční osy a vazby hlavní	<p>Kompoziční osy a vazby vytvářejí prostorový základ kompozice, Kompoziční osy jsou v krajinném prostoru fixovány nejčastěji cestami, alejemi, lesními průseky, apod. Kompoziční osy mohou spojoval významné stavební objekty komponované krajiny (zámky, hospodářské objekty a areály, kláštery, kostely, ...).</p> <p>Mezi kompoziční vazby jsou řazeny nehmotné spojnice mezi dílčími částmi kompozice (stavbami, areály). Mohou být tvořeny vizuálními nebo symbolickými vazbami. Vizuální (pohledové) vazby definují prostorové vztahy na percepční úrovni (pohled, průhled, nadhled, podhled) a jsou často fixovány kompozičními osami (průhled alejí na zámek v ose cesty). Symbolické vazby jsou spojeny s obsahovou náplní kompozice a představují kompoziční vztahy na znakové úrovni a vyjadřují skryté souvislosti.</p> <p>Hlavní kompoziční osy a vazby jsou z hlediska kompozice zásadní. Ztráta kompozičních os této úrovně, povede k zásadním změnám ve vlastnostech krajinné kompozice.</p>
Kompoziční osy a vazby vedlejší	<p>Kompoziční osy a vazby vytvářejí prostorový základ kompozice, Kompoziční osy jsou v krajinném prostoru fixovány nejčastěji cestami, alejemi, lesními průseky, apod. Kompoziční osy mohou spojoval významné stavební objekty komponované krajiny (zámky, hospodářské objekty a areály, kláštery, kostely, ...).</p> <p>Mezi kompoziční vazby jsou řazeny nehmotné spojnice mezi dílčími částmi kompozice (stavbami, areály). Mohou být tvořeny vizuálními nebo symbolickými vazbami. Vizuální (pohledové) vazby definují prostorové vztahy na percepční úrovni (pohled, průhled, nadhled, podhled) a jsou často fixovány kompozičními osami (průhled alejí na zámek v ose cesty). Symbolické vazby jsou spojeny s obsahovou náplní kompozice a představují kompoziční vztahy na znakové úrovni a vyjadřují skryté souvislosti.</p> <p>Vedlejší kompoziční osy a vazby vytvářejí kompoziční základ na nižší hierarchické úrovni. Ztráta kompozičních os této úrovně, povede k změnám ve vlastnostech krajinné kompozice.</p>
Významná vyhlídková cesta	Cesta, umožňující daleké výhledy do okolní krajiny, vnímaná scéna se proměňuje v závislosti na pohybu pozorovatele (často kočárové cesty). Tyto cesty jsou nejčastěji (ne však bezpodmínečně) vedeny po horizontech nebo při horním okraji výrazné terénní hrany.
Významný otevřený prostor	Vizuálně přehledná a prostorově vymezená část krajiny, jejíž přehledný prostor je významný z hlediska vnímání památkových hodnot historické

		<p>krajiny.</p> <p>Významný otevřený prostor je prostorově vymezen např. okrajem lesního porostu, stromořadím, alejí, okrajem porostu doprovodné zeleně nebo okrajem zástavby. Umožňuje vizuálně vnímat jevy, jejich cenu spočívá např. v přítomnosti cenných staveb, drobné architektury, uměleckých děl nebo vegetačních prvků (solitérní stromy nebo skupiny stromů) či v dochovanosti záměrného (komponovaného) prostorového členění krajiny.</p>
Rušivé jevy	Rušivé jevy plošné a liniové	<p>Jevy v krajině fyzicky nebo vizuálně narušující takové památkové hodnoty krajiny, které spočívají v přítomnosti a významu určitých jevů a vztahů mezi nimi.</p> <p>Jedná se zpravidla o fyzický nebo vizuální zásah do takové části území, jejíž dochovaný stav představuje kulturně-historickou hodnotu v rámci území, o přerušení vizuálních vazeb mezi jednotlivými prvky nebo částmi krajiny, o snížení významu či vizuální dominance prvku nebo části prostorové struktury krajiny.</p> <p>Rušivé jevy se identifikují jako stavby, technická zařízení nebo využití území, které nevhodným způsobem degradují existenci, význam nebo čitelnost památkových hodnot krajiny, jejich významů a vztahů.</p>
	Rušivé jevy bodové (stavby)	<p>Jevy v krajině fyzicky nebo vizuálně narušující takové památkové hodnoty krajiny, které spočívají v přítomnosti a významu určitých jevů a vztahů mezi nimi.</p> <p>Jedná se zpravidla o fyzický nebo vizuální zásah do takové části území, jejíž dochovaný stav představuje kulturně-historickou hodnotu v rámci území, o přerušení vizuálních vazeb mezi jednotlivými prvky nebo částmi krajiny, o snížení významu či vizuální dominance prvku nebo části prostorové struktury krajiny.</p> <p>Rušivé jevy se identifikují jako stavby, technická zařízení nebo využití území, které nevhodným způsobem degradují existenci, význam nebo čitelnost památkových hodnot krajiny, jejich významů a vztahů.</p>

Mapa s odborným obsahem byla zpracována v programu ArcGIS, modulu ArcMAP verze 10.2. v licenci ArcInfo a to včetně digitalizace a kartografického zpracování. Digitalizované objekty a mapové výstupy jsou zpracovány v souřadnicovém systému S-JTSK Křovak Eastnorth. Pod objekty se myslí bodové, liniové nebo plošné prvky, které jsou kulturní hodnotou, nebo kulturní hodnoty krajinné památkové zóny ovlivňují. Průběh prací probíhal ve třech etapách:

1. Zpracování archivních materiálů (od začátku řešení projektu)
2. Terénní průzkum a tvorba databáze objektů s jejich geografické reprezentací (2012 – 2014)
3. Analýza současného a historického způsobu využití území (tzv. landuse)
4. Zpracování mapy a tvorba kartografické reprezentace objektů (1. pol. 2014).

Zpracování archivních materiálů spočívalo v georeferencování císařských otisků v rozsahu krajinné památkové zóny včetně rektifikace a následné vektorizace landuse. Georeferencování bylo provedeno pomocí modulu Georeferencing programu ArcGIS. Vektorizace byla provedena ručně v třídě prvků a v geodatabázi ArcGIS FileGeodatabase (gdb), kde byla zkontrolována topologie objektů. Následně byl vektorizovaný landuse exportovaný do otevřeného formátu ShapeFile (shp).

Tvorba databáze objektů proběhla na základě terénních průzkumů v letech 2013 a 2014 a zakreslena byla nad mapovými službami katastrální mapy a ortofoto poskytovanými Českým úřadem zeměměřičským katastrálním (ČÚZK). Objekty se statusem kulturní nebo národní kulturní památky, nebo objekty v památkovém zájmu byly srovnány s databází přírůstkových bodů paGIS pomocí mapové služby Identifikace objektů paGIS poskytovanou Národním památkovým ústavem.

Analýza současného a historického landuse byla provedena na dvou mapových vrstvách: vektorizovaném landuse císařských otisků z let (1836-38) a současném stavu ZABAGED® upraveném dle terénního průzkumu. Prolnutí a výběr zaniklého historického landuse (ve výsledné mapě vrstva Zaniklé plochy zemědělského, lesního, vodního a rybníčního hospodaření) bylo provedeno nástroji Merge a Select.

Pro potřeby zpracování mapy a tvorby kartografické reprezentace objektů byly soubory ShapeFile převedeny na třídy prvků do souborové geodatabáze a byla jim vytvořena kartografická reprezentace a popisky. Kartografická reprezentace uchovává přesnou polohu objektu, i když jsou značky na mapě z důvodu lepší čitelnosti posunuty. Výsledná mapa byla exportována do formátu pdf.

Data geografické databáze byla digitalizována v jednotlivých vrstvách do vektorového formátu shp (ShapeFile). Ke každé vrstvě je připojena databáze ve formátu dbf. Jednotlivé mapové přílohy jsou uloženy jako mapové soubory ve formátu mxd. Mapové přílohy jsou poskytnuty také ve formátu pdf. Použité mapové podklady a mapové služby jsou uvedeny v kap. I. 3 (Seznam použité literatury).

III. Odkaz na příslušnou výzkumnou aktivitu

Výstup byl zpracován v rámci řešení Programu Národní a kulturní identity (NAKI) Projekt VaV MK ČR DF12P01OVV001 Ochrana a péče o historickou kulturní krajinu prostřednictvím institutu krajinných památkových zón. Jedná se o výstup III. etapy projektu.

Jejím cílem je navrhnout a modelově ověřit postupy pro identifikaci, interpretaci a prezentaci kulturně-historických a přírodních hodnot a vazeb KPZ, vč. podchycení a zhodnocení vývoje určujících prvků, segmentů a prostorových vztahů krajiny v prostředí GIS.